

Vilja Auramo, Oona Kuusisto ja Julia Soini

Lapseen kohdistuvan väkivallan havaitseminen ja siihen puuttuminen

Ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

09.05.2022

Tekijä	Vilja Auramo, Oona Kuusisto ja Julia Soini
Otsikko	Lapseen kohdistuvan väkivallan havaitseminen ja siihen puuttuminen. Ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa.
Sivumäärä	36 sivua + 2 liitettä
Aika	09.05.2022
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Katja Ihamäki, Lehtori Mai Salmenkangas, Lehtori
<p>Tämän monimuotoisen opinnäytetyön tuotoksena on luotu varhaiskasvattajille tarkoitettu opas, joka toimii lapsen väkivallan ennaltaehkäisyn tukena. Oppaan tavoitteena on toimia osana varhaisen puuttumisen toimintaa ja antaa tietoa varhaiskasvatuksessa työskenteleville ammattilaisille. Opinnäytetyössämme perehdymme syvemmin, oppaassa mainittuihin teemoihin.</p> <p>Opinnäytetyö on luotu yhteistyössä Pilke päiväkotiyhtiön kanssa. Yhteistyöpäiväkotina toimivat Pilke Siru & Pilke Taikapirtti. Opinnäytetyön tuotoksena tuotettu opas jää painettuna versiona käyttöön Pilke Siruun ja Pilke Taikapirttiin, pdf-versio. Oppaan kehittämistyötä on tehty yhteistyössä varhaiskasvattajien kanssa. Opasta voidaan käyttää nopeasti tarvittavan tiedon etsimiseen, konkreettisten toimintatapojen hakemiseen tai osana työntekijöiden perehdytystä.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan varhaiskasvatusta, ennaltaehkäisyä ja sitä, kuinka kaltoinkohtelu ja väkivalta vaikuttavat lapsen kehitykseen. Tuomme esille myös asian yhteiskunnallisen merkityksen. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammattilaisten tietoisuutta lapseen kohdistuvasta väkivallasta.</p>	
Avainsanat	lapseen kohdistuva väkivalta, varhaiskasvatus, kohtaaminen, ennaltaehkäisy

Author	Vilja Auramo, Oona Kuusisto and Julia Soini
Title	Identifying and addressing violence against child. Prevention in early childhood education.
Number of Pages	36 pages + 2 appendices
Date	09.05.2022
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katja Ihamäki, Lecture Mai Salmenkangas, Lecture
<p>The purpose of this multiform thesis was to create a guidebook for early childhood educators. The guidebook is to be a part of early intervention and prevention, and also to give information to early childhood educators about these topics. These themes are further elaborated in our thesis.</p> <p>Our thesis was created in co-operation with day care centre Pilke Ltd. We worked with Pilke Siru and Pilke Taikapirtti day care centres. The guidebook that we created as part of our thesis was delivered, in pdf form, to Pilke Ltd. The guidebook was created together with early childhood educators. The guidebook can be used as an easy way to find information, providing concrete ways of interacting with children and to be part of new educator's introduction to work.</p> <p>In our thesis, the theoretical frame of reference consists of early childhood education, how to bring these themes up, early intervention and how maltreatment and violence affect child`s development. We highlight also the social significance of the topic. Our thesis' aim is to increase awareness among early childhood educators about child abuse.</p>	
Keywords	child abuse, early childhood education, encounter, early intervention, prevention

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Pilke Päiväkodit Oy	2
3	Varhaiskasvatus	3
3.1	Varhaiskasvatustilanne	3
3.2	Väkivallan tunnistaminen varhaiskasvatuksessa	4
4	Ennaltaehkäisevätyö	5
4.1	Lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkiminen Suomessa	7
4.2	Ennaltaehkäisyn yhteiskunnallinen merkitys	9
4.3	Lapsen kohdistuvan väkivallan vaikutus lapseen	11
4.4	Lapsen tukeminen ja kohtaaminen varhaiskasvatuksessa	13
4.5	Huolen puheeksiotto lapsen huoltajien kanssa	15
5	Väkivallan eri muodot	16
5.1	Väkivallan määrittely ja valitut käsitteet	16
5.2	Fyysinen väkivalta	17
5.3	Henkinen väkivalta	18
5.4	Lapsen kohdistuva seksuaalinen väkivalta	19
5.5	Laiminlyönti	21
6	Opinnäytetyön toteutus	22
6.1	Tavoitteet	22
6.2	Oppaan rakentuminen	23
6.3	Palautelomakkeen laatiminen & eettisyys ja luotettavuus	25
6.4	Opinnäytetyön arviointi	26
7	Pohdinta	29
	Lähteet	32
	Väkivaltatyöskentely varhaiskasvatuksessa opas	7-1
	Palautelomake pohja	7-1

1 Johdanto

Tämän monimuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa Pilke päiväkodit Oy:n varhaiskasvattajille opas, jonka avulla he voivat pyrkiä ennaltaehkäisemään työssään lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Ennaltaehkäisevän työn tueksi opas sisältää tietoa väkivallan eri muodoista, vinkkejä lapsen kohtaamiseen sekä lapsen huoltajien kanssa tapahtuvaan huolen puheeksiottoon. Opas sisältää myös toimintaohjeita varhaiskasvattajille tilanteisiin, joissa epäillään lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Opas on toteutettu yhteistyössä työelämäkumppanimme, Pilke Päiväkodit Oy:n kanssa. Teimme yhteistyötä päiväkotia Sirun, sekä päiväkotia Taikapirtin kanssa. Varhaiskasvattajat toimivat päiväkodeissa varhaiskasvatuksen lastenhoitajan, varhaiskasvatuksen opettajan sekä päiväkodin johtajan työtehtävissä.

Opinnäytetyömme lähteenä olemme käyttäneet Terveystieteiden- ja hyvinvointilaitoksen Barnahus- verkkokoulutusta, joka kouluttaa lapsen kohdistuvan väkivallan tunnistamiseen ja toimimiseen (Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos 2022). Oppaamme jaettiin Sirun, sekä Taikapirtin yksiköihin painettuina versiona, sekä yhteistyökumppanimme saa oppaan käyttöönsä pdf. tiedostona.

Teemme opinnäytetyömme tästä aiheesta, sillä jokaisella lapsella on oikeus väkivallattomaan elämään ja turvalliseen lapsuuteen. Minkäänlainen lapsen kohdistuva väkivalta ei ole oikeutettua. Laatumme oppaan avulla haluamme tukea varhaiskasvatushenkilöstön ennaltaehkäisevää työtä lisäämällä kasvattajien tietoisuutta väkivallan eri muodoista, jotta he kykenevät tunnistamaan näitä tilanteita helpommin, sekä puuttumaan tilanteisiin, joissa heillä herää huoli lapsen kohdistuvasta väkivallasta. Ennaltaehkäisevä työ varhaiskasvatuksessa pitää sisällään myös huolen puheeksioton huoltajien kanssa, lapsen kohtaamisen varhaiskasvatuksessa, sekä avun ja tuen piiriin ohjaamisen, joten käsittelemme oppaassamme edellä mainittuja asioita. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tulee siis olla valmiudet tunnistaa ja toimia epäillessään lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Tämä on ennaltaehkäisevää työtä, sillä puuttamalla tilanteisiin, sekä ohjaamalla perhe tarvitsemansa avun piiriin ehkäistään ongelmien kasvamista ja tuetaan lapsen turvallista kasvua ja kehitystä. Ennaltaehkäisevällä työllä puututaan myös yhteiskunnallisesti merkittävään aiheeseen, ylisukupolvisuuden ehkäisemiseen. (Tuhkasaari 2013: 19–22.)

Suomi on sitoutunut noudattamaan YK:n lasten oikeuksien sopimusta. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa lapsen edulla tarkoitetaan lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen turvaamista ja lapsen oikeuksien toteutumista. (Unicef.) Opinnäytetyömme aiheen tärkeyden voi perustella myös edellä mainitulla.

Lapsiuhritutkimukset antavat Suomesta sekä pohjoismaista kattavimman tieteelliseen tutkimukseen perustuvan kuvan lapseen kohdistuvan väkivallan vähenemisestä vuosikymmenien aikana. (Fagerlund & Peltola & Kääriäinen & Ellonen & Sariola 2013: 29.) Yksi syy vähenemiseen on mahdollisesti uudistetut lait, esimerkiksi sosiaalialan ammattilaisten ilmoitusvelvollisuus sekä kuritusväkivallan kriminalisointi. On kuitenkin hyvin tärkeää muistaa, ettei lapsiin kohdistuva väkivalta ole loppunut tai poistunut ja varhaiskasvatuksessa tehdään edelleen havaintoja lapseen kohdistuvasta väkivallasta.

2 Pilke Päiväkodit Oy

Pilke Päiväkodit Oy järjestää Suomessa varhaiskasvatusta sekä esiopetusta laajasti ympäri Suomen. Päiväkodeista löytyy erilaisia painotuksia, joita ovat tiede, musiikki, liikunta, taide & ilmaisu sekä kielet. Pilke Päiväkodit Oy on perustettu vuonna 2004 ja sen pääomistajana toimii norjalainen perheyrittäjä Läringsverkstedet. Yritys työskentelee monipuolisesti lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Se järjestää myös iltapäiväkerhoja sekä tarjoaa perhepalveluita ja lastenhoitopalvelua. Perhepalveluilla tarkoitetaan esimerkiksi perhetyötä ja tehostettua perhetyötä. Pilke Päiväkodit Oy:n arvoihin kuuluvat turvallisuus, suvaitsevaisuus, innovatiivisuus, osallisuus sekä myönteisyys. (Pilke Päiväkodit Oy.) Päiväkodeissa työskentelevistä ammattilaisista käytetään termiä varhaiskasvattajat, joten opinnäytetyössämme termit varhaiskasvattajat, lyhennettynä kasvattajat, viittaavat varhaiskasvatuksessa työskenteleviin ammattilaisiin. Keräsimme opinnäytetyötämme varten aineistoa yrityksen ylläpitämästä tiedepäiväkoti Sirusta, sekä englannin kielirikasteisesta päiväkotit Taipirtistä. Tiedepäiväkoti Siru sijaitsee Espoon Lintuvaarassa ja sieltä löytyy n. 170 asiakaspaikkaa. Päiväkoti Taipirtti sijaitsee Helsingin Pitäjänmäessä ja siellä on n. 100 asiakaspaikkaa

Otimme yhteyttä Pilke Päiväkotien nimettyyn varhaiskasvatusjohtajaan. Esittelimme opinnäytetyömme aiheen, idean ja aikataulun varhaiskasvatusjohtajalle sekä ky-

syimme, löytyykö Pilkkeeltä tarvetta ja kiinnostusta lähteä mukaan toteuttamaan tällaista opinnäytetyötä koskevaa kehittämistyötä päiväkotia Sirussa. Varhaiskasvatusjohtaja toi esille, että Pilkkeelle ei ole laadittu tällaista ideaamme vastaavaa opasta ja sille olisi tarvetta Pilkkeen päiväkodeissa. Hän ilmaisi oppaan olevan tarpeellinen kaikkiin Suomen Pilke päiväkoteihin.

3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on Suomessa aina suunnitelmallista toimintaa. Varhaiskasvatus on 0–6 –vuotiaiden lasten suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä avoimena varhaiskasvatus toimintana. Varhaiskasvatuksen yksiköitä kutsutaan päiväkodeiksi. Päiväkodeissa muodostetaan erilaisia lapsiryhmiä esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteen tai tuen tarve huomioon ottaen. Varhaiskasvatuksen tehtävä on mm. tukea lapsen ikätason mukaista kasvua ja kehitystä, sekä tukea lasten huoltajia heidän kasvatustyössään. Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmissä työskentelee varhaiskasvatuksen lastenhoitajia sekä varhaiskasvatuksenopettajia. Pätevä varhaiskasvatuksen opettaja on valmistunut ammattikorkeakoulututkinnosta varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin ja hänen tehtäviinsä kuuluu vastata ryhmänsä pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta ryhmän tavoitteiden mukaisesti. (Opetushallitus 2018.)

3.1 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuslaissa muun muassa määritellään riittävä henkilöstömitoitus, sekä painotetaan ottamaan lasten mielipiteitä ja ajatuksia huomioon heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti, sekä myös huoltajien mielipiteet ja toiveet. Varhaiskasvatuslaissa säädetään henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Varhaiskasvatuksessa voi työskennellä varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen sosionomin tai varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuusvaatimuksen täyttävä henkilö. Lisäksi varhaiskasvatuksessa voi työskennellä myös muuta henkilöstöä sellaisissa tehtävissä, joihin ei sisälly kasvatusvastuuta. Laissa säädetään myös täydennyskoulutuksen järjestämisestä. Kunnan tai kuntayhtymän, sekä

varhaiskasvatuksen tuottajan vastuulla on järjestää varhaiskasvatuksen henkilöstölle ammattitaitoa ylläpitävää ja täydentävää koulutusta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuslaki tulee muuttumaan 1.8.2022 alkaen ja muutos tulee koskemaan merkittävästi varhaiskasvatukseen osallistuvan oikeudesta saada tukea. Jokaisella lapsella on oikeus yksilöllisen kehityksen, hyvinvoinnin, sekä oppimista edistävään varhaiskasvatuksen toteutumiseen ja perustoiminnan saatavuuteen tuen tarpeesta riippumatta. Tukea tulee antaa viipymättä tarpeen ilmettyä ja jos tarve vaatii, on tuki annettava tehostettuna tai erityisen tuen perustein. Päätöksen tulee tulevaisuudessa teemmään varhaiskasvatuksen järjestämisestä vastuussa oleva kunta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

3.2 Väkivallan tunnistaminen varhaiskasvatuksessa

Suuren merkityksen tämän päivän varhaiskasvatukselle on antanut vuonna 1989 hyväksytty YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus. Tämän sopimuksen hyväksyi suurin osa Euroopan maista, jotka myös hyväksyivät sen itseään sitovaksi. Sopimuksessa korostettiin lapsen ihmisarvoa, perusvapauksia, yhdenvertaisuutta ja lapsen edun huomioon ottamista. Lasten oikeuksien sopimus tähdentää ihmisarvoa, sekä perheen ja yhteiskunnan vastavuoroisia suhteita lasten oikeuksien toteutumisessa. Lapsen oikeuksien sopimus pyrkii tiivistettynä lapsen kaikkinaisen ihmisarvon vahvistamiseen ja erityisen suojelun turvaamiseen. Sopimus hyväksyttiin YK:ssa vuonna 1989. Suomi sitoutui sopimuksen noudattamiseen vuonna 1991. Sopimus velvoittaa valtiota ja kuntia, sekä huoltajia ja muita lapsen elämässä olevia aikuisia. Lasten oikeuksien sopimuksessa on määritelty alaikäisen lapsen kansalaisoikeudet, taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet. (Suomen YK-liitto.)

Varhaiskasvatuksessa tavoitetaan huomattava määrä lapsia ja heidän huoltajiaan. Siksi se on otollinen paikka lapseen kohdistuvan väkivallan tunnistamiseen ja sen ennaltaehkäisyyn (Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021 osa1). Välittävä ilmapiiri, sekä myönteinen suhtautuminen mahdollistavat ympäristön, jossa vaikeitakin asioita on hyväksyttävää ottaa puheeksi huoltajien sekä lasten kanssa. Varhaiskasvatuksessa työskentelevillä kasvattajilla on iso rooli lapsen arjessa ja osa lapsista viettää varhaiskasvatuksessa suurimman osan päivästänsä. Tämä mahdollistaa sen, että kasvattajat

oppivat tuntemaan omassa ryhmässään olevat lapset. Tutun kasvattajan on mahdollista oppia tunnistamaan ryhmänsä lasten käyttäytymismalleja ja huomaamaan, milloin lapsen käytös on tavallisesta poikkeavaa. Kaikkien varhaiskasvatuksessa työskentelevien kasvattajien tehtävänä on huolehtia lasten hyvinvoinnista. (Koivula 2004: 85–90.)

Varhaiskasvatuksessa työskentelevällä henkilöstöllä on virkansa puolesta juridinen ja eettinen velvollisuus puuttua väkivallan ja kaltoinkohtelun epäilyyn ja ilmoittaa siitä, jotta voidaan selvittää lastensuojelullinen tarve (Lastensuojelulaki 417/2007). Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista on sopimus, jonka mukaan jokainen ihminen on oikeutettu samoihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista erotusta. Sopimuksessa tuodaan esille, että jokaisen sopimusvaltion tulee ryhtyä riittäviin toimiin lainsäädännön, hallinnon, koulutuksen ja sosiaalisin keinoin pyrkiäkseen suojelemaan lasta kaikelta väkivallalta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, vahingoittamiselta, sekä hyväksikäytöltä. Tämä kattaa kaikki väkivallan muodot, joita ovat henkinen, fyysinen, sekä seksuaalinen huono kohtelu huoltajien tai muiden tahojen toimesta. (Valtiosopimus 60/1991.)

Väkivallan tunnistaminen ei ole helppoa varsinkaan, jos siihen ei ole saanut ohjetta tai opastusta. Varhaiskasvattajien on tärkeää ottaa omat havainnot puheeksi työryhmän kesken ja keskustella niistä, sillä toinen kasvattaja on saattanut tehdä samanlaisia havaintoja, jolloin kasvattaja saa tukea omille ajatuksilleen ja puheeksi ottaminen huoltajien kanssa on helpompaa. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksessa työskentelevillä on velvollisuus ilmoittaa henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhan epäily, jotta tilanne arvioidaan tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot poliisille. Mikäli kasvattaja on työssään saanut tietää olosuhteista, joiden perusteella hänen on syytä epäillä lapsen tai lapsen huoltajan olevan vaarassa, tai riski joutua väkivallan kohteeksi, tulee ilmoitus tehdä viipymättä. (Varhaiskasvatustilain 540/2018.)

4 Ennaltaehkäisevätyö

Vanhempien, lähipiirin, tai perheen kohtaamat kriisit näkyvät lapsen elämässä. Esimerkiksi vanhempien ero, perheväkivalta, läheisen kuolema tai sairaus heijastuvat lapsen

hyvinvointiin sekä erilaisten tunteiden käsittelyyn, jolloin ennaltaehkäisevä työ on tärkeää ongelmien kasaantumisen ehkäisemiseksi sekä tarvittavan tuen saamiseksi. Lapsen kriisiin puuttuminen tarpeeksi varhaisessa vaiheessa vaatii lapsen ikä ja kehitystasojen tunnistamista, lapsen oman temperamentin ja luonteen vaikuttamisen ymmärtämistä asioiden käsittelyyn sekä ymmärtämistä, että lapsi usein peilaa ja aistii monia aikuisten eri tunteita ja toimii malliopin mukaisesti. Varhaiskasvatushenkilöstöllä on valmiudet tunnistavat näitä piirteitä. Ammattilaisten tarvitsee omata herkkyyttä sekä rohkeutta ottaa vaikeatkin asiat puheeksi liittyen perheeseen tai lapseen. (Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021 osa 1.)

Lastensuojelulaki määrittää, että viranomaiset, jotka työskentelevät lasten tai heidän perheidensä kanssa ovat velvollisia tukemaan lapsen huoltajia heidän kasvatustehtävässään, sekä pyrkimään antamaan tarvittavaa tukea tarpeeksi varhain ja ohjaamaan heidät tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava huoltajia heidän kasvatustyössään esimerkiksi tarjoamalla erilaisia tukipalveluita tai tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007 §2.)

Ennaltaehkäisevällä työllä saadaan ohjattua perhe ammattiavun piiriin. Ammatilaisen tulee myös tietää keskeiset auttavat tahot esimerkiksi sosiaali- ja kriisikeskus, terveys sekä perheneuvolat, sosiaalitoimi ja lastensuojelu sekä muut oman kunnan palvelut, jotta hän voi työssään ennaltaehkäistä ongelmien kasaantumista. On lapsen oikeus tuntea itsensä turvatuksi, rakastetuksi sekä tuntea että heidän perustarpeistaan huolehditaan. Lapsen kehittyvän mielen ja mielenterveyden ylläpitämiseksi on aikuisen vastuulla oleva lapsen kohtaaminen erityisen tärkeää. Kohtaamisosaaminen ymmärtää taitona, jolla tuetaan lapsen itsetuntoa ja luodaan turvallista sekä kannustavaa ilmapiiiriä vuorovaikutustilanteissa. Aikuisen tulee olla sensitiivinen ja hänen tulee hallita tunteidensa ilmaantuminen samalla tiedostaen kohtaamisen merkityksen ja sen moniulotteisuuden. Sensitiivinen aikuinen toimii kohtaamistilanteissa avoimena sekä läsnä olevana tasavertaisena yksilönä. Voidaan myös puhua varhaiskasvatuksen työkentällä pedagogisesta rakkaudesta, milloin lapsi kokee päiväkodissa yhteenkuuluvuuden tunteita ja tuntee kasvattajan hyväksynnän ja aidon kiinnostuneisuuden lapsen tekemisistä ja asioista. (Hannukkala, & Kosonen & Marjamäki & Törrönen 2015: 35–89.)

Ennaltaehkäisevän työn kehittämistä varten sosiaali- ja terveysalalla on tehty aiemmin mm. erilaisia hankkeita. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, sekä Lastensuojelun keskusliitto ovat kehittäneet Varhainen puuttuminen Varpu-hankkeen. Hankkeen avulla pyritään auttamaan lapsen kanssa työskentelevää viranomaista kehittämään omia ennaltaehkäisevän työn taitoja huolen tunnistamisen ja huolen puheeksioton saralla (Lastensuojelun keskusliitto 2005: 3–32.)

4.1 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkiminen Suomessa

Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa on esiintynyt historiassamme kautta aikojen. Lapsia on mm. surmattu poliittisista, taloudellisesta, sekä uskonnollisista syistä. Lapsia on ollut hyväksyttävää surmata esimerkiksi synnynnäisen vamman tai sukupuolen vuoksi. 1950-luvulla on alettu kiinnittämään huomiota lapseen kohdistuvan väkivallan vaikutuksesta lapseen sekä yhteiskuntaan. Perheväkivalta huomioitiin Suomen laissa vuonna 1970, kun kotikuritus kiellettiin. Perheväkivalta on nykypäivänä kriminaalisoitua ja virallisen syytteen alaista toimintaa. (Pikarinen & Halmesmäki 2003.) Lapseen kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu Suomessa yhteiskunnallisesti 1980-luvulta alkaen. Lapseen kohdistuvaa väkivaltaa voi olla haastavaa tutkia, koska suurin osa tapauksista jää tilastoitamatta. Varhaiskasvatus on yksi keskeinen instituutio, missä lapseen kohdistuvaa väkivaltaa voidaan havaita ja väkivallan tunnistamisen taidot tulee jokaisen ammattilaisen hallita. (Ellonen 2012: 32–33.)

Suomessa on tehty 1980-luvulla ensimmäinen valtakunnallinen uhritutkimus ja siitä eteenpäin uhritutkimuksia on toteutettu, mutta seuraava on julkaistu vasta vuonna 2008. Uhritutkimuksessa tutkitaan lapsiin kohdistuneita rikoksia, lapsia väkivallan uhreina, sekä tarkastellaan lapsen väkivaltakokemuksia. Uusin päivitetty lapsiuhritutkimus toteutettiin 2013 ja julkaistiin vuonna 2014. Tämän jälkeen varsinaista valtakunnallista lapsiuhritutkimusta ei ole toteutettu, vaan asiaa on tarkasteltu osana Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen kouluterveyskyselyjä. Lapsiuhritutkimuksessa käsiteltiin perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan näkemistä, seksuaalista ahdistelua tai hyväksikäyttöä, huoltajien tekemää väkivaltaa kotona, sekä internetissä tapahtuvaa ahdistelua. Tutkimus osoitti, että lapset kohtaavat yhä useammin ja enemmän väkivaltaa, sekä sitä pidetään hyväksyttävämpänä kuin aikuisten kohtaamaa väkivaltaa. Sama tutkimus kertoo, että väkivallan käyttö kasvatuksessa esimerkiksi pahoinpitelyn tai uhkailun tiimoilta

on vähentynyt ja väkivallasta luopuminen on saanut myötämielisempää vastaanottoa lasten huoltajilta. (Fagerlund ym. 2013: 121–125.)

Lapseen kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä tutkimuksia tehdään valtakunnallisesti Suomessa Terveystieteiden - ja hyvinvoinninlaitoksen toteuttamina kouluterveyskyselyinä ja pienempien lapsien kohdalla tukeudutaan ammattilaisten asiantuntijareagointiin sekä ilmoitusvelvollisuuden täyttymiseen. Vuonna 2012 on toteutettu tutkimus, jossa paneuduttiin huoltajien käyttämään väkivaltaan lapsia kohtaan, mutta tutkimus toteutettiin huoltajien näkökulmasta. Tutkimus on saanut inspiraatiota vuonna 2008 toteutetusta lapsiuhritutkimuksesta, jolloin huomattiin tutkimusten kohdentuneen lähes poikkeuksetta vanhempiin lapsiin, noin kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisiin. Ensimmäistä kertaa alettiin suunnittelemaan tutkimusta liittyen lapseen kohdistuvaan väkivaltaan alle 13-vuotiaille. Vähäisestä vastaajamäärästä huolimatta huoltajat toivat esille kaltoinkohtelun muotoja sekä tilanteita, jotka olivat johtaneet väkivallan tuottamiseen. Tutkimuksessa tulee huomioida, että toteutus tapahtui huoltajille, eikä lapsille. On huomattava, että teko sekä kokemus teosta eivät aina ole sama. Lapsi voi kokea esimerkiksi hiuksista tukistamisen väkivallan tekona, kun taas huoltaja ei miellä tekoaan väkivallaksi, jos tilanteen taustalla on ollut huoltajan näkemyksen mukaan kasvatusta, opetusta, tai rangaistustilanne. Lievemmit teot jäävätkin siis usein tilastoimatta, kun taas merkittävämmit väkivallan teot päätyvät tilastoihin. (Ellonen 2012: 40–47.)

Tampereen neuvoloissa toteutetussa turvallisuuskyselyssä oli tarkoituksena analysoida tutkimuksen tuloksia vielä syvällisemmin. Suomessa, alle kouluikäisiin lapsiin kohdistuneesta väkivallasta löytyy hyvin vähän tutkimustietoa ja osittainen syy tiedon vähäisyyteen liittyy siihen, että väkivaltaan liittyvät tutkimukset ovat usein rajatusti jonkin väkivallan aihealueen ympärillä. Tuloksissa analysoitiin, että 83 % huoltajista olivat käyttäneet psykologista väkivaltaa, esimerkiksi huutamista, lapsen haukkumista sekä uhkaamista väkivallalla. Noin puolet huoltajista olivat kohdistaneet lapseensa lievää fyysistä väkivaltaa, esimerkiksi tukistamista, läimäisemistä tai tönäisemistä. Analysoinnissa huomattiin myös, että poikiin kohdistettiin eniten väkivaltaa, sekä lapset kokivat väkivaltaa eniten 4-vuotiaana. Tutkimuksen tulokset ovat vain pieni osa kaikesta alle kouluikäisiin lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ympäri Suomea. (Ellonen 2012: 40–47.)

Tutkimuksessa todetaan myös, että pieniin lapsiin kohdistuvista väkivallanteoista tulee ilmoituksia vain vähän, koska usein viranomaisilla on korkea kynnyksen puuttua lapseen

kohdistuviin väkivaltaepäilyihin. Viranomaiset tarvitsevat huomattavasti lisää koulutusta tunnistaa lapsen kohdistuvaa väkivaltaa ja toimintaohjeita oman harkinnan tueksi. (Henttilä & Ellonen & Paavilainen & Kääriäinen & Koivula 2010: 260–263.)

Vuonna 2016 on toteutettu tutkimus moniammatillisesta toimintamallista liittyen lapsen kohdistuvaan väkivaltaan ja siihen puuttumiseen. Ilmeni, että lisäkouluttautuminen nostaa työntekijän tietoisuutta sekä itsevarmuutta tunnistaessa lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Usein työntekijä voi kokea olevansa yksin havaintonsa tai lopullisen päätöksen kanssa ja näin ei saisi olla. (Inkkilä & Helminen & Kuosmanen & Paavilainen 2016: 67–72.)

4.2 Ennaltaehkäisyn yhteiskunnallinen merkitys

Lapsuus- ja nuoruus ajan väkivaltaisilla kokemuksilla on todettu olevan sekä haitallisia että pysyviä vaikutuksia lapsen kehitykseen aikuisuuteen saakka. Aiheen yhteiskunnallinen tarve jää helposti piiloon. Väkivalta aiheuttaa yhteiskunnalle myös taloudellisia kustannuksia, sillä väkivallan uhrin riski sairastua mm. sydän- ja verisuonitauteihin, diabetekseen ja syöpään nousee. Väkivallankokemukset lisäävät myös riskiä sairastua erilaisiin mielenterveyden häiriöihin, riskikäyttäytymiseen ja syrjäytymiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019: 37.) Ympäristön vaikutukset muovaavat jatkuvasti lapsen aivojen varhaiskehitystä, sekä mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä enemmän ympäristötekijät lapsen aivoihin vaikuttavat. Kun lapsen kokemukset alkavat näkyä ulospäin esimerkiksi häiritsevänä käyttäytymisenä, yhteiskunta vaatii tilanteeseen puuttumista erilaisin keinoin. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta ennaltaehkäisy on kannattava investointi. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012: 222–223.)

Lasten kokema perheväkivalta jää yhteiskunnallisella tasolla hyvinkin yksityiseksi ja salatuksi asiaksi. Kuitenkin lasten kokema väkivalta voidaan luokitella yhteiskunnallisesti merkittävänä ongelmana useasta eri näkökulmasta. Ensimmäisenä, teko voidaan katsoa rikosoikeudellisena asiana. Rikosoikeudellisessa näkökulmassa on lähtökohtana löytää syyllinen, seuraukset ja vastuut. Väkivaltaa tehnyt henkilö on juridisesta näkökulmasta tuomittava ja tuomion kohteena on tekijä. Toisena perheväkivaltaa voidaan tutkia medikaalisesta näkökulmasta. Medikaalisesta näkökulmasta voidaan lokeroida lapsen kohdistunut väkivallan teko aikuisen sairaudeksi tai ongelmakäyttäytymiseksi, jolloin prosessin tarkastelussa ovat lääkärit ja muu terveydenhuollon hoitohenkilökunta

mukana. Teon jälkeen hoidon piiriin kuuluu niin uhri kuin myös väkivallan tekijä. Medikaalisesta tarkastelusta voidaan pohtia; onko väkivallan tekijä rikosoikeudellisessa vastuussa, jos teko on sairauteen pohjautuva. Tämä ei kuitenkaan poista väkivallan vahingollisuutta uhria tai sen kohdannutta lähipiiriä kohtaan. Perheväkivalta voidaan jaotella lisäksi sosiaalihuollollisen näkökulman perusteella traditionaaliseen sekä radikaaliin lokeroon. Traditionaalisisessa näkökulmassa pohditaan elämänhallintaan liittyviä haasteita ja niiden kerryttämiä ongelmia. Elämänlaatua voidaan kuitenkin lisätä erilaisien keinojen kautta, esimerkiksi terapia/terapiaryhmät tai sosiaalisen tuen lisäämisen kautta. Radikaalisessa näkökulmassa väkivaltaa pohditaan sosiaalisten tapahtumien kertymästä. Kertymät ovat osana yhteiskunnallisia ongelmia, esimerkiksi sosiaalinen epätasa-arvo ja rakenteellinen väkivalta lasketaan tähän lokeroon. Radikaalisen väkivallan poistamiseen vaaditaan moniammatillista yhteistyötä sekä moninaista väkivaltatyöskentelyn osaamista. Väkivallasta erkaantuminen voi tarvita tällöin myös sosiaalisia muutoksia, mitä voi tarjota erinäiset toimijat yhteiskunnassa. Kuitenkaan emme voi olla unohtamatta ehkäisevää sekä kasvatuksellista näkökulmaa. Tässä näkökulmassa jatkuvalta väkivallalta voidaan välttyä asiantuntevan ja nopean reagoinnin kautta, sekä väkivallan ehkäisyyn tulee kohdistua yksilöiden sekä perheiden hyvinvoinnin tukemiseen ja kasvatuksessa väkivallattoman ja turvallisen elämän tukemiseen. Sosiaali- ja terveydenhuolto alalla, kuten varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli tässä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. (Paavilainen & Pösö 2003: 30–33.)

Ennaltaehkäisy vaikuttaa merkittävästi yhteiskunnallisella tasolla ylisukupolvisuuden jatkumiseen. Ylisukupolvisuudella tarkoitetaan tiedostamattomia ja tietoisia sukupolvelta toiselle siirtyviä subjektiivisia kokemuksia, jotka vaikuttavat yksilön identiteettiin ja hänen rooleihinsa omassa elämässään. (Tuhkasaari 2013: 19–22.) Ylisukupolvisuus tulee herkästi tulkituksi kielteisenä käsitteenä, mutta se ei itsessään kuitenkaan viittaa esimerkiksi ongelmakeskeisyyteen, vaan ylisukupolvisuus-käsitteeseen liittyvä latautuneisuus riippuu kontekstista, jossa sen esiintymistä tarkastellaan (Ytti 2016: 15). Pahoinpitelevällä huoltajalla on useasti myös omassa historiassaan kokemuksia saman tyyppisistä tilanteista ja siksi huoltajan omassa lapsuudessaan kokema väkivalta tunnustetaan nykyään merkittäväksi riskitekijäksi. Lapsi, joka on joutunut kohtaamaan pahoinpitelyä omaa ison riskin, että huonoista kasvuoloista muodostuu ylisukupolvisuuden muodostama ketju. (Sinkkonen & Kalland 2001: 232.)

Lapseen kohdistuva fyysinen, henkinen, seksuaalinen väkivalta, sekä laiminlyönti voi johtaa ylisukupolvisuuden vakivallan kierteeseen. Haapasalo kertoo artikkelissaan, että yli 80 % rikollisista ja väkivallantekijöistä on kokenut pahoja traumoja lapsuudessaan, joihin väkivalta liittyy vahvasti. (Haapasalo 2005: 4611–4612.) Lapsen kaltoinkohtelun tutkimuksissa on löydetty lapsen kaltoinkohtelulla olevan merkittäviä, sekä laaja-alaisia ylisukupolvisuuteen periytyviä vaikutuksia. Seurauksina kuvataan mm. ahdistuneisuus, aggressiot, huono fyysinen kunto, oppimisen haasteet, korkeampi itsemurhariski, trauman jälkeinen stressihäiriö, nuorisorikollisuus, ja huumeiden ja alkoholin väärinkäyttö. (Leeb & Paulozzi & Melanson & Simon & Arias 2008: 14–16.)

4.3 Lapseen kohdistuvan väkivallan vaikutus lapseen

On todennäköistä, että lapsi ei kykene muodostamaan huoltajiinsa turvallista kiintymyssuhdetta, mikäli hän joutuu lapsuudessaan väkivallan uhriksi. Lapsen syntymästä alkaen kehittyy kiintymyssuhde huoltajiin ja sen kehittyminen jatkuu pitkälle lapsuuteen. Kiintymyssuhteet voidaan jakaa kahteen malliin, turvalliseen -ja turvattomaan kiintymysmalliin. Turvallisen kiintymyssuhteen perustana on, että lapsi saa huoltajiltaan turvaa, kuten lohtua stressiä aiheuttavissa tilanteissa sekä kokemuksen, että huoltaja vastaa lapsen tarpeisiin. Lapsen tarpeisiin vastaaminen on esimerkiksi lapsen ravinnon saannista ja hygieniasta huolehtimista. Turvaton kiintymyssuhdemalli voi kehittyä, mikäli huoltaja ei reagoi lapsen tarpeisiin tai huoltajan reagointi on tilanteeseen sopimaton. Turvattoman kiintymysmallin seurauksena lapsi voi alkaa kehittämään erilaisia itsesäätelymalleja, joilla hän pyrkii esimerkiksi rauhoittamaan itseään hädän hetkellä tai pyrkii muuttamaan käyttäytymistään niin, että huoltaja reagoi siihen. Turvattomalla kiintymyssuhteella on tutkittu olevan negatiivinen vaikutus lapsen tunneilmaisun kehittymiseen. Tunneilmaisuu voi olla jopa estynyttä, jolloin lapsi kätkee mieleensä pelon ja surun sekä muut negatiiviset tunteet. Turvallisella kiintymyssuhteella on tutkittu olevan positiivinen vaikutus lapsen itsesäätelytaitojen, sekä itseluottamuksen kehittymisessä, joka näkyy myöhemmin myös lapsen sosiaalisissa taidoissa. (Rusanen 2011: 63–74.)

Väkivallan aiheuttamat seuraukset ovat jokaiselle lapselle yksilöllisiä. Vaikuttavina tekijöinä pidetään lapsen ikää, kasvuympäristön muodostavia suoja- ja riskitekijöitä, sekä

väkivallan muotoa ja määrää. Väkivallan vaikutukset näkyvät eri tavoin lapsen kehitysvaiheissa. Vauva- ja taaperoikaisella lapsella oireet voivat näkyä fyysisesti syömisvaikeuksina ja univaikeuksina, tai rauhattomuutena. Vauva- tai taaperoiässä väkivaltaa kohdannut lapsi voi myös oireilla kognitiivisella taosolla, joka näkyy kehityksen eri osa-alueiden viivästymisellä. Väkivaltaa kohdannut leikki-ikäinen, noin 3–5-vuotias lapsi oireilee jo moninaisemmin. Käyttäytymisessä voidaan havaita ylivilkkautta, taantumista, huomion vaatimista, takertuvuutta, aggressiivisuutta ja käytöshäiriöitä. Sosiaalisessa kehityksessä voidaan havaita hankaluuksia synnyttää suhteita omiin ikä- ja leikkitovereihin. Emotionaalisesti leikki-ikäinen oireilee useimmiten surullisen, ahdistuneen, negatiivisen ja pelokkaan olemuksen kautta. Leikki-ikäinen lapsi saattaa syyttää väkivaltaista itseään ja itsesyytökset näkyvät kognitiivisessa kehityksessä. (Söderholm & Kivittie-Kallio 2012: 222-224.)

Lapsen iällä on merkitystä koetun väkivallan selviytymiskeinojen muotoutumiseen. Hyvin pienellä lapsella tai peräti vauvalla, väkivallasta selviytymiseen ei juuri löydy erilaisia menetelmiä. Lapsien yleisempiä selviytymismenetelmiä väkivaltaa kohdatessa on väkivallan synnyttämien mielteiden tai ajatusten pois siirtäminen, itsensä tietoinen eristäminen väkivaltaisten äänien tai merkkien ilmaantuessa, tai keskittyminen leikkiin, musiikkiin, sekä videopelihin eristääkseen tietoisesti itsensä turvattomasta tilasta. Lapsi voi uneksia päiväunilla tai puhua satuttamisesta/sattumisesta väkivallan tekijää kohtaan. Lasten selviytymiskeinoja, joita pystytään havaitsemaan ovat esimerkiksi karkailu, kotiin lähtemisen haastavuudet, uppoutuminen johonkin muuhun ympäristöön ja sulkeutuminen. (Oranen & Keränen 2006: 63–67.) Huoltajat ja lapsen kanssa työskentelevät saattavat vähätellä lasten kokemaa väkivaltaa. Huoltajat voivat kuvitella, etteivät lapset tiedä, että kyse on väkivallasta. Lapset kuitenkin vaistoavat herkästi väkivallan ja sen luoman uhan ilmapiiriin. Tietoisella tavalla lapset eivät välttämättä ymmärrä, mitä väkivaltaisissa tilanteissa tapahtuu, mutta he ymmärtävät, että jotain pahaa tapahtuu. (Perttu & Rautava 2002: 62.)

Lapselle, joka on joutunut väkivallan kohteeksi voi syntyä trauma. Trauma syntyy, kun ihminen on vaarassa kuolla tai vahingoittua vakavasti ilman, että tilanteesta voi paeta, tai että tapahtuman kulkuun ei ole mahdollista vaikuttaa. Siinä voi myös tapahtua psyykkisten selviytymiskeinojen lamaaneminen, joka johtuu ylikuormituksesta. Trauma kokemukset voivat olla hyvin pitkäaikaisia ja näyttäytyä osana lapsen arkea. (Sinkkonen & Kalland 2001: 157.) Erittäin haitallista on, jos lapsi joutuu elämään jatkuvassa

“hälytystilassa” ja tällaisissa tilanteissa lapselle voi kehittyä traumaperäinen stressihäiriö (Oranen 2012: 223–224). Traumakokemukset eivät kuulu lapsen normatiiviseen kehitykseen, sillä ne ylittävät lapsen kestokyvyn. Jotta lapsen mieli tasapainottuisi, se vaatisi lapselta, sekä lähiympäristöltä suuria ponnisteluja. (Sinkkonen & Kalland 2001: 157.) Trauman kokenut lapsi näkee useasti painajaisia, jotka saattavat heijastua lapsen kokemista tilanteista. Lapsi saattaa myös leikeissään ilmaista kokemiaan traumaattisia tilanteita. Trauman kohdannut lapsi ei ole kyvykäs lohduttamaan itse itseään. Nämä kokemukset integroituvat hänen minuuteensa ja vaikuttavat myöhemmin hänen tapaansa kohdata ympäröivä maailma. (Oranen 2012: 223–224.)

Lapsi, joka on lapsuudessaan joutunut elämään jatkuvasti väkivallan kohteeksi joutumisen pelossa, kokee todennäköisemmin vakavia psyykkisen kehityksen häiriöitä myös aikuisena. Tämän kaltaiset lapset sallivat suurella todennäköisyydellä aikuisena toisten ihmisten hyväksikäytön ja kaltoinkohtelun. Tämä väite pohjautuu siihen, että lapsena opittu malli on se, että muiden tahtoon mukaudutaan omista tuntemuksista riippumatta. (Sinkkonen 2018: 121–123.) Yksilöillä, jotka ovat joutuneet lapsena väkivallan uhriksi on löydetty olevan yhteyksiä aikuisiällä näyttäytyvien sosiaalisten, emotionaalisten, ja kognitiivisten ongelmien kanssa (Sinkkonen & Kalland 2001: 110).

Kun lapsi on joutunut väkivallan kohteeksi seuraukset aikuisiällä riippuvat paljon lapsen resilienssistä, jota voidaan kuvailla lapsen pärjävyydellä. Millaiset ovat hänen kykynsä selviytyä kokemastaan väkivallasta. Resilienssiin vaikuttaa riskitekijöiden vähäinen tai suuri määrä. Jos lapsella on esimerkiksi turvallinen aikuinen varhaiskasvatuksessa, jolta hän voi saada tukea, empatiaa ja merkityksellisyyden sekä riittävyyden kokemuksia, se voi vaikuttaa positiivisesti lapsen resilienssiin. Mikäli tilanne on päinvastainen, eikä lapsella ole turvalliseksi kokemiaan aikuisia lähipiirissä, sillä saattaa olla negatiivinen vaikutus lapsen resilienssiin. Resilienssiin vaikuttaa toki myös lapsen ominaiset piirteet, kuten itsetunto ja lapsen luonne, sekä koetun väkivallan määrä ja muoto. (Politi & Söderholm 2012: 88.)

4.4 Lapsen tukeminen ja kohtaaminen varhaiskasvatuksessa

Lapsen eri tunnekokemukset ovat hyvin kokonaisvaltaisia ja tunnetilat ottavat haltuun koko kehon ja mielen. Keskeinen tehtävä lapsen kasvaessa ja kehittyessä onkin oppia

säätlemään tunteita ja toiminnan osaamista. Aikuisella on suuri rooli toimia lapsen ohjaajana, jotta lapsen omien tunteiden säätelyn kehittyminen jatkuu normaalina. Aikuisen tulee hallita itse omat tunteet ja samalla toimia lapselle turvallisena aikuisena. Jos lapsi on kokenut turvattomuuden tunnetta, on hyvin tyypillistä, että lapsi luo itselleen erilaisia suojakeinoja. Lapsi voi kokea väkivallan uhriksi joutumisen seurauksena jokaisen aikuisen ennalta arvaamattomaksi tai jopa vaaralliseksi. Lapsi voi suojautua esimerkiksi pienentämällä itseään ja pyrkimään olla aiheuttamatta kenellekään aikuiselle harmia tai ylimääräistä vaivaa. Toisaalta lapsi on voinut oppia myös, että aikuiselta saadaan ainoastaan huomiota metelöimällä ja olemalla mahdollisimman näkyvä yksilö. Lapsen ei kuuluisi turvautua pienentämään, tai vastaavasti suurentamaan itseään kokeakseen olonsa turvallisiksi tai saadakseen tarvitsemaansa huomiota. Aikuisen tehtävä on turvata lapsen huomatuksi tulemisen tarpeet. Lapsen omaa minuutta voidaan suojata huoltajien rinnalla myös varhaiskasvattajien toimesta. (Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021 osa 3.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisella on osaamista lasten kanssa tehtävästä työstä, sekä lasten kohtaamisesta. Lapsen kohtaaminen ja tukeminen ovat iso ja merkityksellinen osa ennaltaehkäisevän työn kannalta. Kasvattajan on hyvin tärkeää kiinnittää oman itsensä ulosantiin huomiota ja reflektoida äänenpainotusta ja rytmitystä, kasvojen ilmeitä sekä kehonkieltä. Jos kasvattajan sanat eivät kohtaa hänen eleisiinsä, tai kasvattajan kehosta voidaan havainnoida varovaisuutta, on lapsen kohtaaminen ja luottamuksen herättäminen haastavampaa. Peruslähtökohta onnistuneelle kohtaamiselle on olla läsnä siinä hetkessä ja jakaa yhteinen tunnekokemus, eikä tämä tilanne vaadi välttämättä sanallista ilmaisua. Tärkeää lapsen kanssa työskennellessä on löytää oikeat tavat ja keinot tukea lasta ja turvata hänen kasvu- ja kehitysympäristönsä. Kasvattajan tulee välittää lapselle oikeaa tietoa huomioiden hänen kehitys- ja ikätasonsa, vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta, harjoitella lapsen kanssa yhdessä rauhoittumista ja tunteiden säätelyä, vahvistaa lapsen pystyvyyden tunnetta, sekä herättää lapsessa toivoa. Nämä asiat tukevat ja auttavat lasta arjessa sekä toimivat väkivaltaa kokeneen lapsen kohtaamisessa hyvin. (Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021 osa 4.)

4.5 Huolen puheeksiotto lapsen huoltajien kanssa

Lapsesta heränneen huolen puheeksiottoa ajatellen on tärkeää pyrkiä rakentamaan huoltajien kanssa avoin, luottamuksellinen ja vuorovaikutuksellinen ilmapiiri kasvattajien ja huoltajien väliselle yhteistyölle. Silloin, kun yhteistyö huoltajien kanssa sisältää aiemmin mainitut ominaisuudet kasvattajan on helpompi ottaa puheeksi myös lapsesta tai perheestä herännyt huoli, esimerkiksi lapseen kohdistuvaa väkivaltaa epäiltäessä. Kun kasvattajien ja huoltajien välillä on luottamuksellinen ilmapiiri, tällöin myös vuorovaikutus heidän välillään on vastavuoroisempaa ja huoltajat luottavat kasvatushenkilöistöön herkemmin, joka taas osaltaan helpottaa kokonaiskuvan muodostamisessa perheen tilannetta koskien. (Kaskela & Kekkonen 2006: 17–20.) Yhteistyön huoltajien kanssa tulee siis olla vuorovaikutuksellinen suhde, jonka laatu korostuu erityisesti silloin, kun lapsesta herää huoli ja huoli otetaan huoltajien kanssa puheeksi (Koivula 2004: 81). Hyvässä vuorovaikutussuhteessa yksilöt kykenevät kuuntelemaan toista sekä ottamaan toisen kertoman huomioon ja osoittavansa näin ymmärrystä ja kunnioitusta toista kohtaan. Empaattisuutta ja läsnäoloa voidaan tuoda toiselle osapuolelle ilmi mm. esittämällä jatkokysymyksiä, josta syntyy kuulijalle käsitys, että vastapuoli on aidosti kiinnostunut aiheesta. Joskus eteen saattaa tulla tilanteita, joissa osapuolet eivät ole samaa mieltä tai esille nouseva asia on epämiellyttävä. Ammatillaisen tulee erityisesti silloin perustella toimintaansa, sekä tuoda esiin ammatin ja lain asettamat velvollisuudet. (Kekkonen 2012: 116–118.)

Lapsesta heränneen huolen puheeksiotossa määränpää on kasvattajien sekä huoltajien yhteistyön saavuttaminen ja huolenaiheen edistäminen. Huolen puheeksiotossa kasvattajan on tärkeää kertoa selkeästi omista havainnoistaan ja keskittyä merkityksellisiin asioihin. Esimerkiksi huoltajan tai lapsen ominaisuuksiin puuttuminen on epäolennaista ja saattaa vaikuttaa keskustelun kulkuun negatiivisesti. Yksilöllisiin ominaisuuksiin puuttuminen tulkitaan usein arvostelevana, vääristelevänä, sekä epäkunnioittavana. Huolen esille tuominen on ammatillista ennakoitua. Ennakoinnin tavoitteena on toimia ennaltaehkäisevänä työkaluna. Ennakointiin liittyy myös ajatustyö huoltajan mahdollisesta kielteisestä reaktiosta puheeksiottoon liittyen. Kielteinen reaktio on usein varsin normaali ja useimmiten ammatillainen voi toimia turvallisesti kielteisestä reaktiosta huolimatta. Huolen vakavuuden perusteella on arvioitava mahdollisen viranomaistahon osallisuutta. (Eriksson & Arnkil 2008: 22–29.)

Kielteistä reaktiota voidaan kuitenkin pyrkiä ehkäisemään tasavertaisella vuorovaikutuksella. Tasavertaisella tarkoitetaan sitä, että ammattilainen osoittaa huoltajan mielipiteen olevan yhtä tärkeä, vaikka se olisikin ammattilaisen mielipiteestä eriävä. Tässä kontekstissa tasavertaisuudella voidaan tarkoittaa mm. sitä, että huoltajan asiantuntijuutta, eli tietämystä omasta lapsesta kunnioitetaan, eikä pidetä vähäpätöisempänä kuin ammattilaisen. (Nivala & Ryyänen 2019: 190–193.) Keskustellessaan lapsen huoltajien kanssa huolestaan, kasvattajan tulee siis toimia ammatillisesti ja esimerkiksi välttää saarnaamista, syyttelyä ja omien johtopäätösten esittämistä totuuksina, jotta vältetään vastapuolen puolustusreaktio. Vaikka huoltajien kanssa yhteistyötä tehdessä laadukkaan vuorovaikutussuhteen rakentaminen on tärkeää, kasvattajan tulee myös ajatella, millaisena kasvattajan suhde lapseen näyttäytyy. Huoltajille tulee välittyä tunne siitä, että lapsesta huolehditaan ja hänen tarpeisiinsa vastataan varhaiskasvatuksessa. Kun kasvattaja tuo esiin havaintojaan lapseen liittyvistä asioista esim. kehitykseen liittyvät asiat sekä huolenaiheet, välittyy huoltajalle turvallisuuden ja luottamuksen tunne kasvatushenkilöstöä kohtaan. (Kaskela & Kekkonen 2006: 32–40.)

Marjatta Kekkonen on tutkinut Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä- tutkimuksensa yhteydessä henkilökemioiden vaikutusta huoltajien ja kasvattajien väliseen yhteistyöhön. Tässä tutkimuksen osassa Kekkonen kertoo tutkineensa varhaiskasvatushenkilöstön puhetta siitä, että huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön haastavuutta perustellaan kasvattajien keskuudessa henkilökemioihin liittyvillä seikoilla. (Kekkonen 2012: 109–111.) Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvattajalla on vastuu yhteistyöstä huoltajien kanssa, joten sitä ei voida väistää vetoamalla ihmisten yksilöllisiin luonteenpiirteisiin (Opetushallitus 2018: 34).

5 Väkivallan eri muodot

5.1 Väkivallan määrittely ja valitut käsitteet

Väkivaltaa ei voi käsitteenä määritellä yksiselitteisesti, koska väkivalta jaotellaan väkivallan eri muotojen mukaisesti. Lainsäädäntö, säädökset, vakiintuneet käytännöt ja ri-

kosoikeudellisesti tuomittavat teot toimivat perusteena väkivallan määrittelylle. Nykypäivänä tunnistetaan, että väkivallan uhreiksi voidaan laskea myös väkivaltaa kokeneen lähipiiri sekä sivustaseuraajat. (Paavilainen & Pösö 2003: 13–14.)

Väkivaltaa tulee tarkastella ilmiönä, joka koskettaa meitä jokaista, sillä jokainen meistä voi joutua elämässään tilanteeseen, jossa joutuu pohtimaan oman käyttäytymisensä rajoja ja kuinka suhtautua toista ihmistä kohtaan. Väkivalta on jatkumo, jonka toisessa päässä on lievä väkivalta, jota kaikki eivät edes tunnista väkivaltana ja toisessa päässä on raaka väkivalta. (Eskonen 2005: 16–17.)

5.2 Fyysinen väkivalta

Lapsen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa voidaan avata käsitteenä, jolloin on tarkoituksellinen ajatus käyttää liiallista voimaa tai väkivaltaa, ja lapselle on mahdollista syntyä siitä terveydellinen tai kehityksellinen haitta. Fyysisen väkivallan tuottamiseen usein yhdistetään jokin esine, asia, tai mahdollisen väkivallan tekijän oma keho, millä on tarkoitus vahingoittaa tai toimia kontrollon välineenä toista ihmistä kohtaan. Fyysisen väkivallan toiminnoiksi voidaan luetella esimerkiksi lyöminen, potkiminen, tuuppiminen, tukahduttaminen, kuristaminen, pureminen ja läiskiminen, sekä ravistelu. Ravistelua ei voida vähätellä väkivallan tekona, sillä se voi johtaa pahimmassa tapauksessa vauvaikäisen lapsen kuolemaan tai suuriin vahingoittumisiin. Lapsen ravistelua tapahtuu usein lapsen hiljentämistä tarkoituksessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019: 27, 33–34.)

Fyysisen väkivallan piiriin lasketaan kuritusväkivalta. Kuritusväkivallan perimmäinen tarkoitus on hallita tai rankaista ja tuottaa lapselle huoltajan toimesta henkistä väkivaltaa, fyysistä väkivaltaa, tai häpeää. Kuritusväkivalta tapahtuu usein spontaanisti ja opitut kasvatustavat, tunnepurkaukset, sekä päihteet vaikuttavat kuritusväkivallan käyttöön. Kuritusväkivalta on yhtä vahingollista kuin esimerkiksi fyysinen väkivalta ja myös kuritusväkivalta voi johtaa lapsen kuolemaan. (Korpilahti & Kettunen & Nuotio & Jokela & Nummi, 2019: 197.) Kuritusväkivaltaa pidetään yhtenä osana kasvatustarpeita, mutta kasvatustarkoituksessa kuritusväkivalta on tehotonta ja haitallista. Tutkimuksissa voidaan osoittaa, että suunnitelmallinen kuritusväkivallan käyttö kasvatustarpeina

ei ole liitetty lapsen käytöksessä tapahtuviin positiivisiin muutoksiin. 28 % eli lähes kolmannes suomalaisista silti vastasi kyselyssä, että on melko samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väitteen kanssa. (Hyvärinen 2017: 11.)

Lapsen tukistaminen tai luunapin antaminen on poikkeustapauksissa hyväksyttävää (Hyvärinen 2017: 11).

Suomessa on lailla kielletty lapsen kasvatuksessa väkivallan käyttäminen ja lapsen turvaaminen väkivallalta on nostettu uudelleen esille lastenhuoltolain uudistuksen myötä (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019). Laissa nostetaan esille, että lapsen kasvu ja kehitys on turvattava kaikelta henkiseltä- ja fyysiseltä väkivallalta, sekä hyväksikäytöltä ja epäasialliselta kohtelulta. Kuritusväkivalta on myös rikosoikeudellisesti tuomittava rikos rikoslain puutteissa. (Rikoslaki 39/1889.) Kuritusväkivaltaan suhtautuminen negatiivisemmin on yleistynyt ja muuttunut kielteiseksi nyky-yhteiskunnassa, kuitenkin kuritusväkivalta on vieläkin yleistä rikosoikeudellisesta tuomittavuudesta huolimatta. Lapset kohtaavat väkivaltaa enimmäkseen omassa kodissaan ja väkivalta tapahtuu useimmiten turvallisissa sekä luottamuksellisissa suhteissa ja väkivalta on kiintymyssuhteissa usein toistuvaa. Toistuvan väkivallan on todettu olevan merkittävän vahingollista sosiaalisen- ja terveydellisen kehityksen kannalta. Väkivallalla voidaan tuottaa lapselle välittömiä fyysisiä vammoja, sekä pitkäaikaisena väkivalta altistaa mielenterveyden ongelmille sekä psyykkisille sairauksille. Lapsena koetut väkivallan kokemukset on havaittu olevan merkittävässä yhteydessä myöhemmän iän sosiaalisiin haasteisiin, päihde ja riskikäyttäytymiseen sekä pitkäaikaissairauksiin kuten sydän ja diabetes sairauksiin. Lapsena koettu pitkäaikainen väkivalta, tai sen kokemukset on todettu altistavan väkivallan kokijan käyttävän itse nuoruus tai aikuisiällä väkivaltaa omiin lähisuhteisiinsa (puoliso, perhe & lapset). (Korpilahti & Kettunen & Nuotio & Jokela & Nummi 2019: 198–201.)

5.3 Henkinen väkivalta

Henkisen väkivallan määritelmä on laaja ja käsitteen määrittely saattaa muuttua tieteen eri alojen mukaisesti. Suomessa lapsiin kohdistuvalla henkisellä väkivallalla on myös muita termejä, joita käytetään tutkimuskirjallisuudessa, kuten psyykinen kaltoinkohtelu sekä pahoinpitely. Englannin kielessä ja tutkimuskirjallisuudessa useimmiten tavataan termi emotional abuse ja tätä käytetään usein myös englannin kielessä, jos aihe liittyy

lapsiin kohdistuvaan henkiseen väkivaltaan. Henkiseksi väkivallaksi määritellään yksittäiset tai toistuvat toiminnot, joissa lapsen tunne-elämää, huolenpitoa, tai tarpeita ei tyydytetä, tai toiminnot antavat lapsen ymmärtää olevan vähempi arvoinen, huono, ei merkittävä, tai vaarassa. Toiminnan puute, toiminta ja käyttäytyminen ovat henkisen väkivallan merkittävimmät työkalut, millä väkivaltaa toteutetaan. Lapseen kohdistuva henkinen väkivalta voi olla tiedostettua tai tiedostamatonta toimintaa. Väkivallan haitallisuus ei poistu tai muutu, tiedosti tekijä käyttävänsä väkivaltaa tai ei. Lapseen kohdistuvaksi henkiseksi väkivallaksi voidaan laskea seuraavanlaisia käytösmaalleja: Pelottelu, rajoittaminen, hylkääminen, julma rajoittaminen, tunteiden esittämisen estäminen, eri arvottaminen/ muiden suosioon nostaminen, nimittely, vähättely kasvotusten tai mediavälineiden esim. puhelimen välityksellä, alistaminen ja perheväkivallalle altistaminen, lapsen sosiaalisen kehityksen rajoittaminen, sekä liiallinen suojeleminen. (Korpilahti ym. 2019: 189–190.)

Lapseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa tavataan usein päällekkäin toisten väkivallan muotojen kanssa ja siksi henkisen väkivallan vaikutuksia lapseen on haastavaa tutkia tai määritellä. Kuitenkin voidaan todeta, että henkinen väkivalta aiheuttaa yhtä vahingollisia seurauksia lapselle kuin muutkin väkivallan muodot, kuten fyysinen väkivalta. Henkisen väkivallan vaikutukset voidaan todeta emotionaalisina vammoina sekä fyysisinä vammoina. Aivokuvantaminen on keino nähdä esimerkiksi henkisen väkivallan jäljet lapsen aivoissa. Ammatilaisen tulee arvioida aina henkisen väkivallan vakavuutta, toiminnan säännöllisyyttä sekä lapsen näkökulmasta koettua haittaa lapsen kasvulle ja kehitykselle. Henkisen väkivallan kokeminen, sekä todistaminen altistaa lapsen ylisukupolvisen väkivallan toteutumiselle. (Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021 osa 2.)

5.4 Lapseen kohdistuva seksuaalinen väkivalta

Suomen rikoslain mukaan lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa alle 16-vuotiaan lapsen kehitystä vahingoittavaa seksuaalista koskettelemista, tai muulla tavoin tehtyä seksuaalista tekoa (Laki rikoslain muuttamisesta 540/2011 §6). Seksuaaliväkivalta sisältää myös seksuaalisen häirinnän eri muodot. Seksuaalinen häirintä on seksuaaliväkivaltaa, mikä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti loukataan ihmisen henkistä tai fyysistä koskemattomuutta mm. luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (Tasa-arvolaki 1986/609 & 1986/609 §7.)

Haluamme tuoda opinnäytetyössämme ilmi sen, että lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta ei tarkoita pelkästään sukupuoliyhteyttä, vaan se voi olla myös hyvin moninaista. Esim. lapseen kohdistuvaa tirkistelyä, lapsen houkuttelemista seksuaalisen tekoon tai toisen henkilön sukupuolielimen hyväilemiseen tai katsomiseen. Lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä tuli tietoon viranomaisille v.2021 1 457, joka on tilastokeskuksen mukaan 14,6 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Törkeästä lapsenraiskauksesta tehtiin 59 ilmoitusta vuoden 2021 tammi–syyskuussa. Edellisvuonna vastaavaan aikaan tehtiin 48 ilmoitusta. Lisäksi ilmoitettiin 1 007 muuta seksuaalirikosta, joista 545 oli seksuaalista ahdistelua, joka on tilastokeskuksen mukaan 171 tapausta (45,7 prosenttia) enemmän kuin vuonna 2020. (Tilastokeskus 2021.)

Seksuaaliväkivaltaa kokeneilla lapsilla tavataan usein seuraavanlaisia ongelmia: itsetuhoisuutta, mielenterveydellisiä ongelmia, rikollisuutta, sekä uudestaan uhriksi joutumista. Hyväksikäyttö johtaa useimmiten yhteen tai useampaan erilaiseen oireiluun. Ei ole kuitenkaan tiettyä oiretta tai käytösmäärettä, joka esiintyisi ainoastaan hyväksikäytetyillä lapsilla. Oireilu voidaan havaita joillain lapsilla heti, sekä vastaavasti joillain lapsilla hyväksikäytön havaitsemiseen ilmenevät oireet eivät esiinny lainkaan. Yksilön ominaisuudet, suoja- ja riskitekijät, sekä yksilön resilienssi vaikuttavat joko myönteisesti, tai haittoja lisäävästi yksilöön. Seksuaaliväkivallan uhrit voivat kokea tapahtumasta syyllisyyttä ja siksi on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota, miten tukea ja huomioida myös muut kärsimystä tuottavat tunteet lapsen hoidossa. Lapsi tulee kohdata samoin kuin ennen hyväksikäyttöä. Merkittävästi lapsen seksuaalinen väkivalta vaikuttaa myös huoltajan hyvinvointiin. Huoltajia voi järkyttää lapsen hyväksikäyttö niin paljon, että huoltajan mielenterveys tarvitsee tukea ja silloin kyky lapsen tukemisesta sekä huollosta voi heikentyä. Seksuaaliväkivallalla on merkittävät sosiaaliset seuraukset, joihin tulee kiinnittää myös huomiota. Huoltajien sekä sukulaisten riitautuminen on yleistä tai suhteiden katkeaminen on mahdollista. Lapsi voi siis menettää sosiaalista tukiverkkoaan entisestään. (Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021 osa 2.)

Tyttöihin kohdistuva silpomisväkivalta mielletään usein liittyväksi kunniaväkivaltaan tai seksuaaliväkivaltaan. Silpomisella tarkoitetaan tyttöjen sukuelinten kaikkia ei lääketieteellisesti perusteltavia toimenpiteitä. Toimenpiteet liittyvät osittaiseen tai kokonaisesti poistettaviksi ulkoisten sukuelinten poistamiseen tai vaurioittamiseen. Female genital cutting on englannin kielessä vakiintuneempi termi tälle väkivallalle. Suomessakin sil-

pomis- termi tavataan myös toisena ilmaisuna, eli sukuelinten leikkaamisena, tällöin käsite saa neutraalimman ilmaisun. Sukuelinten silpominen tapahtuu useimmiten 4–10-vuotiailla lapsilla ja tällöin silpomista voidaan kohdata myös varhaiskasvatuksessa. Silpomista tavataan kuitenkin myös vauva- ja taaperoiässä. Maailmalla silpomista kokeneita lapsia tai naisia on arvioltaan yli 200 miljoonaa. Euroopassa voidaan arvioida olevan 500 000 silpomisen kokenutta naista ja lasta. Suomessa ei ole kerätty järjestelmällisesti tietoa silpomisen läpikäyneistä lapsista/naisista tai riskissä olevien luvuista. Suomessa voidaan arvioida olevan noin 10 000 silpomisen läpikäynyttä henkilöä, sekä korkean riskin omaavia henkilöitä joutua silpomisen uhriksi noin 3000 henkilöä, sekä matalan riskin omaavia reilu 600 tyttöä. Suomessa tutkimuksia ja riskiarviointeja on suorittanut Terveyden ja hyvinvoinnin laitos esimerkiksi kouluterveys kyselyjen ja turvapainehakijoiden terveys- tutkimuksen muodossa (Terttu-tutkimus), sekä äitiyskorttien tietojen perusteella, joihin kerätään informaatiota äitiysneuvolan sekä synnytysairaalan kautta. (Koukkula & Klemetti 2021: 13–21.)

Varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammattilaisten tulee tunnistaa riskit, jotka voivat johtaa lapsen silpomiseen, sekä toimia lakien ja säädösten velvoittamalla tavalla. Ammattilaisten tulee myös omata sensitiivinen työote, sekä moninaista tietoa silpomiseen liittyvistä ehkäisevistä toiminnoista. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2022.) Osa ammattilaisista voi ajatella, ettei silpomisväkivalta kosketa meitä Suomessa, vaikka näin ei ole. Mainitsimme myös varhaiskasvattajille luomassamme oppaassa lapsiin kohdistuvasta silpomisesta. Silpomisväkivalta koskettaa useampaa eri sopimusta ja lakia. Kansainvälisiä sopimuksia, jotka koskettavat silpomisväkivaltaa, ovat Istanbulin sopimus 53/2015 sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Kansallisen lainsäädännön tasolla silpomisväkivaltaa vastaan ovat esim. rikoslaki, ja lastensuojelulaki.

5.5 Laiminlyönti

Lapsen laiminlyönnillä tarkoitetaan usein hänen perustarpeidensa täyttämättä jättämistä. Se voi olla laadultaan sekä fyysistä että psyykkistä, ja yleensä se liittyy läheisesti fyysiseen ja psyykkiseen pahoinpitelyyn. Laiminlyönti voi ilmetä lapsen fyysisten tarpeiden huomiotta jättämisestä, jolloin lapsi usein jää ilman riittävää ravintoa, hygieniaa ja ilman tilanteen mukaista riittävää tarpeellista vaatetusta. Masentuneilla sekä persoonallisuudeltaan poikkeavilla huoltajilla on todettu esiintyvän useammin lapsen turvallisuudesta huolehtimisesta jättämistä, sekä kieltäytymistä huolehtimasta lapsen terveydestä

ja sairaudesta. Laiminlyönti käsitteenä on haastavaa määrittellä. On huomioitava, että määrittelyn konteksti voi muuttaa määritelmää. Laiminlyönnin määrittelyyn voi vaikuttaa liittykö asiayhteys sosiaaliseen, fyysiseen, juridiseen, tai emotionaaliseen määrittelyn piiriin. Kuitenkin jokaisen määrittelyn taustalla toimii sama ideologia, eli että lapsen perustarpeiden huolehtimisessa on puutteita. Laiminlyönti pitää sisällään monia alatermejä, kuten fyysinen laiminlyönti, joka tarkoittaa, ettei pystytä vastaamaan lapsen riittävästä hygieniasta, ravinnosta, asumisolosuhteiden riittävydestä tai suojelusta ja turvallisuuden tunteesta. Emotionaalisisessa laiminlyönnissä voidaan tarkoittaa lapsen kiusaamista/ loukkaamista tai nöyryyttämistä, eristämistä ja sosiaalistensuhteiden rajoittamista, lapsen huomiotta jättämistä, tai lapsen johdattelua sekä manipulointia. Laiminlyönti on usein pitkäkestoinen ja jatkuva prosessi. Lapsen ulkoiset perustarpeet voidaan pitää tasokkaana, mutta emotionaalisesti samat perustarpeet voivat jäädä täyttämättä. Huoltajat voivat olla itse tunnistamatta lapsen tarpeita iän ja kehitystason mukaisesti, tai huoltajat voivat olla itse poissaolevia kasvattajia. Lapsen kohdistuva negatiivinen asenne vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteen syntymiseen ja se luo haasteita lapselle pärjätä itse tulevaisuudessa. (Politi & Söderholm 2012: 78–81.)

Lapsen laiminlyönnissä keskeiset asiat ovat olleet huoltajilla vahva, kielteinen, sekä irrationaalinen käsitys lapsensa perustarpeista. Huoltajan on ollut vaikea sitoutua positii-visesti lapseensa tai suhtautua häneen emotionaalisesti. Laiminlyönti voi johtua myös siitä, ettei huoltaja ole kykenevä tunnistamaan lapsen emotionaalisia, fyysisiä, älyllisiä tai sosiaalista kehitystä edistävää tarvetta. (Sinkkonen & Kalland 2001: 134.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Tavoitteet

Opinnäytetyömme tavoitteena on tukea lapsen kohdistuvaan väkivaltaan liittyvää ennaltaehkäisevää työtä varhaiskasvatuksessa. Keskustelimme yhteistyökumppanimme, Pilke Päiväkodit Oy:n varhaiskasvatusjohtajan kanssa varsinaisesta kehittämistehtävästä. Kehittämistehtäväksi valikoitui laatia Pilke Päiväkodit Oy:n varhaiskasvatusyksiköihin helppokäyttöinen opas, joka tukisi varhaiskasvattajien ennaltaehkäisevää työtä lapsen kohdistuvaan väkivaltaan liittyen. Opas laadittiin vastaamaan varhaiskasvattajien tarpeita, jotta se tukisi sisällöltään ennaltaehkäisevää työtä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön raportissamme perustelemme laatimamme oppaan sisältöä laajemmin teoreettisesta näkökulmasta.

6.2 Oppaan rakentuminen

Lähdimme selvittämään avoimen keskustelun kautta varhaiskasvattajien aikaisempaa tietoa lapseen kohdistuvasta väkivallasta ja sen havainnoimisesta varhaiskasvatuksen työkentällä. Keskustelun avulla pohdimme kasvattajien kanssa, kokevatko kasvattajat, että heillä on tarpeeksi tietoa väkivallan eri muodoista, tietoa toimintaohjeista epäillessään lapseen kohdistuvaa kaltoinkohtelua, sekä kokisivatko he tällaisen oppaan tarpeelliseksi työvälineeksi. Keskustelut käytiin kasvotusten, mutta vastaukset kirjassimme anonymiminä, sekä kerroimme ettei heidän nimeään tai muitakaan tunnistettavia tietoja tule kenenkään saataville. Omat kirjauksemme vastauksista hävitettiin tietosuojalain mukaisesti.

Pohdimme päiväkotia Sirun kasvattajien kanssa, minkälaisia eri väkivallan muotoja he voisivat havaita varhaiskasvatuksessa. Jokainen kasvattaja mainitsi fyysisen väkivallan. Puolet nimesi myös henkisen väkivallan ja yksi kasvattaja mainitsi myös seksuaalisen väkivallan. Fyysisestä väkivallasta mainittiin pääsääntöisesti vain väkivallan fyysiset merkit, esimerkiksi mustelmat. Muutama kasvattaja osasi sanoa, että esimerkiksi lasten leikistä ja käytöksestä voidaan huomata mahdollisia väkivallan merkkejä. Suhtaudumme kuitenkin saamaamme tietoon kriittisesti, sillä keskustelut toteutettiin hektisen arjen lomassa, eikä aikaa keskusteluun ollut riittävästi, jotta olisimme pystyneet muodostamaan laajan kokonaisvaltaisen käsityksen kasvattajien tietämyksestä aiheesta koskien. Havaitimme avoimesti käytyjen keskustelujen pohjalta, että varhaiskasvatusyksikössä hyödyttäisiin THL Barnahusin verkkokoulukseen perustuvasta, ideoimastamme oppaasta. Kasvattajat toivat esiin, että opas olisi heille äärimäisen hyödyllinen, sekä että se toimisi ennaltaehkäisevän työn tueksi tarpeellisenä työvälineenä. Ainoastaan yksi kasvattaja vastasi, että ei kokisi tällaista opasta hyödylliseksi henkilökohtaisen aiemman osaamisen vuoksi.

Kasvattajat toivat esille toiveen toimintaohjeiden lisäämisestä oppaan sisältöön, sekä havaitimme myös itse, että kaikilla kasvattajilla ei ollut selkeää käsitystä siitä, kuinka heidän tulisi toimia havaitessaan tai epäillessään lapseen kohdistuvaa väkivaltaa. Kes-

kusteluista havaitsimme myös, että väkivallan eri muodot olisi hyvä kirjoittaa oppaaseen, koska suurin osa kasvattajista mainitsi väkivallan eri muotojen tunnistamisesta keskustellessa vain fyysisen väkivallan elementtejä. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan lapsuuteen. Lasten sekä heidän perheidensä kanssa työskentelevien viranomaisten on tuettava lapsen huoltajia kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019: 27, 188.) Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että kasvattajat tunnistavat lapseen kohdistuvan väkivallan merkit, jotta voivat toimia ennaltaehkäisevällä työotteella varhaiskasvatuksessa. Yhteenvetona laatimamme opas osoittautui varhaiskasvatusyksikköön tarpeelliseksi myös kasvattajien näkökulmasta. Avoimen keskustelun välityksellä saimme myös vahvistusta sille, mitä oppaan tulisi sisältää.

Tarkastelimme erilaisia oppaita, joista voisimme saada ideoita oppaan muodosta. Oppaamme päälähteenä käytimme THL Barnahus- verkkokoulutusta, joka sisältää materiaalia tekstimuodossa, videoita, podcasteja, sekä tehtävä osuuksia. Koulutuksen tavoitteena on antaa keinoja tunnistaa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä keinoja toimia väkivaltaepäilytilanteissa. Koulutus on suunnattu erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, kouluissa sekä varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja näiden alojen opiskelijoille. Koulutus on maksuton ja se on suunniteltu vastaamaan yhtä korkeakouluopintojen opintopistettä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2022.) Kävimme Barnahus-verkkokoulutuksen läpi ja koimme koulutuksen vastaavan yhteistyökumppanimme tarpeita ja siksi valitsimme oppaan rakentumisen päälähteeksi Barnahus-koulutuksen. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos tuottaa tutkittua ja ajankohtaista tietoa terveyden ja hyvinvoinnin teemoihin liittyen.

Teimme oppaasta mahdollisimman helposti luettavan, huomioiden varhaiskasvatuksen arjen hektisyyden sekä useasti resurssien tuomat henkilöstöhaasteet. Tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa on jatkuva työvoimapula ja ammattilaisten jaksaminen on koe- tuksella. Ongelman suurimmaksi syyksi koetaan tukipalveluissa säästäminen, milloin avustajien, apulaisten ja laitoshuoltajien työtä jaetaan lastenhoitajien sekä varhaiskasvatuksen opettajien vastuulle. Ongelmaa koetaan pahentavan uudistunut varhaiskasvatuslaki, jossa lasten lukumäärää kasvattajia kohtaan lisättiin. (Julkisten ja hyvinvointialojen liitto 2021.) Halusimme huomioida oppaan suunnittelussa varhaiskasvatuksessa vallitsevan resurssipulan ja pitämällä oppaan selkeänä ja helppolukuisena on oppaaseen helppo turvautua tarvittaessa.

Oppaan tekstilaatikoiden pohjaväriksi halusimme valita rauhoittavan värin, ja väriksi valikoitui vaalean harmaa ja valkoinen sekä tehoste väriksi musta. Valitsemamme värit toimivat mielestämme pohjavärinä hyvin myös siksi, että eriväriset otsikkolaatikot ja kuvat korostuvat siitä hyvin esille. Oppaan suunnittelussa pohdimme tekstin, kuvien ja aiheiden järjestelyä. Kuvat olivat ystävämme ottamia ja niiden aitous luo lukijalle visuaalisesti mielenkiintoisemman ilmeen, sekä havainnollistavat oppaassa käytyjä asioita paremmin. Tekstit sijoittelimme erilaisiin laatikoihin, jotta se auttaisi lukijaa hahmottamaan eri aihealueet selkeämmin toisistaan. Fontin pyrimme pitämään selkeänä ja helppolukuisena. Oppaan lopussa on tarvittavia puhelinnumeroita esimerkiksi sosiaali- ja kriisipäivystyksen yhteystiedot.

Laadimme alkuhaastattelun ja tutkimamme tiedon perusteella oppaan valmiiksi, jonka jälkeen veimme oppaan luettavaksi päiväkotii Siruun. Pyysimme Sirun varhaiskasvattajia jättämään avointa, sekä rakentavaa palautetta oppaasta palautteille tarkoitettuun laatikkoon. Palautteen antoon oli annettu aikaa yhden työviikon verran. Emme kuitenkaan saaneet yhtäkään palautetta Sirusta, joten päädyimme muokkaamaan palautteenanto tapaa. Jotta saisimme mahdollisimman paljon palautetta oppaan kehittämiseksi, ehdotimme myös päiväkotii Taikapirtin päiväkodin johtajalle palautteen keräämistä heidän päiväkodissaan. Laadimme palautteenantoa varten erillisen lomakkeen, jotta kasvattajien olisi helpompaa antaa palautetta, sekä saisimme kerättyä oppaan kehittämistä varten mahdollisimman paljon hyödyllistä tietoa.

6.3 Palautelomakkeen laatiminen & eettisyys ja luotettavuus

Solmimme yhteistyösopimuksen Pilke päiväkotien varhaiskasvatusjohtajan kanssa ja hankimme tutkimuslupii ja tutkimussuunnitelmiin allekirjoitukset molemmista varhaiskasvatusyksiköistä, joissa toteutimme oppaaseen liittyvää työskentelyä keskustelun ja palautteen keräämisen muodossa. Tutkimussuunnitelmassa olimme tarkentaneet millaista työskentelyä tulemme tekemään kyseisissä päiväkodeissa. Laitimamme opas sisälsi myös valokuvia, joista laadimme kirjalliset luvat kuvien käyttötarkoitukseen liittyen.

Laadimme valmista opasta koskevan palautelomakkeen pohtimalla siinä esitettyjä kysymyksiä siitä näkökulmasta, mitä tahdomme annetuilla vastauksilla saada selville.

Laadimme saaduista vastauksista tilaston, jotta pystyimme tarkastelemaan tuloksia yksinkertaisella tavalla. Tutustuimme huolellisesti saamiimme palautelomakkeen vastauksiin ja laadimme saaduista vastauksista yhden selkeän pylväsdiagrammikaavion. Jokainen laatimamme kysymys piti sisällään mahdollisuuden avoimeen vastaukseen. Avoimia kysymyksiä pystyimme vertailemaan keskenään ja saimme näin anonyymisti selville vastaajien mielipiteitä sekä arviota oppaan merkityksellisyydestä varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta.

Palautelomakkeen täyttäminen oli vapaaehtoista ja lomake täytettiin nimettömänä, eli anonyyminä. Kerroimme aina ennen haastattelua, sekä palautelomakkeen teon yhteydessä, että vastaukset pysyisivät täysin anonyymeina. On tärkeää muistaa, ettei anonyymiutta tule luvata, mikäli sitä ei voida varmasti toteuttaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.) Ainoa ehto palautelomakkeen täyttämiseksi oli varhaiskasvatuksen lastenhoitajan, varhaiskasvatuksen opettajan, tai päiväkodin johtajan työtehtävissä työskenteleminen, eli kasvatusvastuussa toimiminen. Teimme tämän ratkaisun, sillä opinnäytetyönämme laatimamme oppaan kohderyhmänä ovat varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja opas tulee heidän käytettäväkseen. Noudatimme yleisiä sosiaali- ja terveysalan eettisiä periaatteita muun muassa henkilön ihmisoikeuksien kunnioittamista ja tietosuojaperiaatteita. Tietosuojaperiaatteet näkyivät palautteen keräämisessä siten, että annettujen palautteiden vastauslaatikkoon oli pääsy ainoastaan meillä. Vastasimme myös itse palautelomakkeiden asianmukaisesta säilytyksestä ja hävittämisestä. Palautelomakkeita käytettiin oppaan kehittämisessä, jonka jälkeen ne hävitettiin heti opinnäytetyön valmistuttua. Palautelomakkeiden luotettavuus taattiin sillä, että lomakkeet täytettiin työpäivän aikana henkilökunnan tiloissa, jolloin vastaaminen oli mahdollista ainoastaan varhaiskasvatushenkilöstöllä. Vastauksia ei siis pystytty yhdistämään vastaajaan, mutta pystyimme takaamaan vastausten luotettavuuden.

6.4 Opinnäytetyön arviointi

Kartoitimme, tarjosiko opas tarpeellista informaatiota, sekä toimintaohjeita varhaiskasvatuksessa työskenteleville. Lomakkeessa vastausvaihtoehdot olivat kyllä tai ei sekä lisäksi oli mahdollisuus nostaa esille ja kertoa omin sanoin aiheeseen liittyvää pohdintaa. Saimme palautelomakkeeseen vastauksia yhteensä 11 kpl Pilke Sirusta ja Pilke Taikapirtistä. Vastauksia olivat antaneet varhaiskasvatuksen lastenhoitajat sekä varhaiskasvatuksen opettajat. Palautelomakkeen täyttö toteutettiin anonyymisti, joten

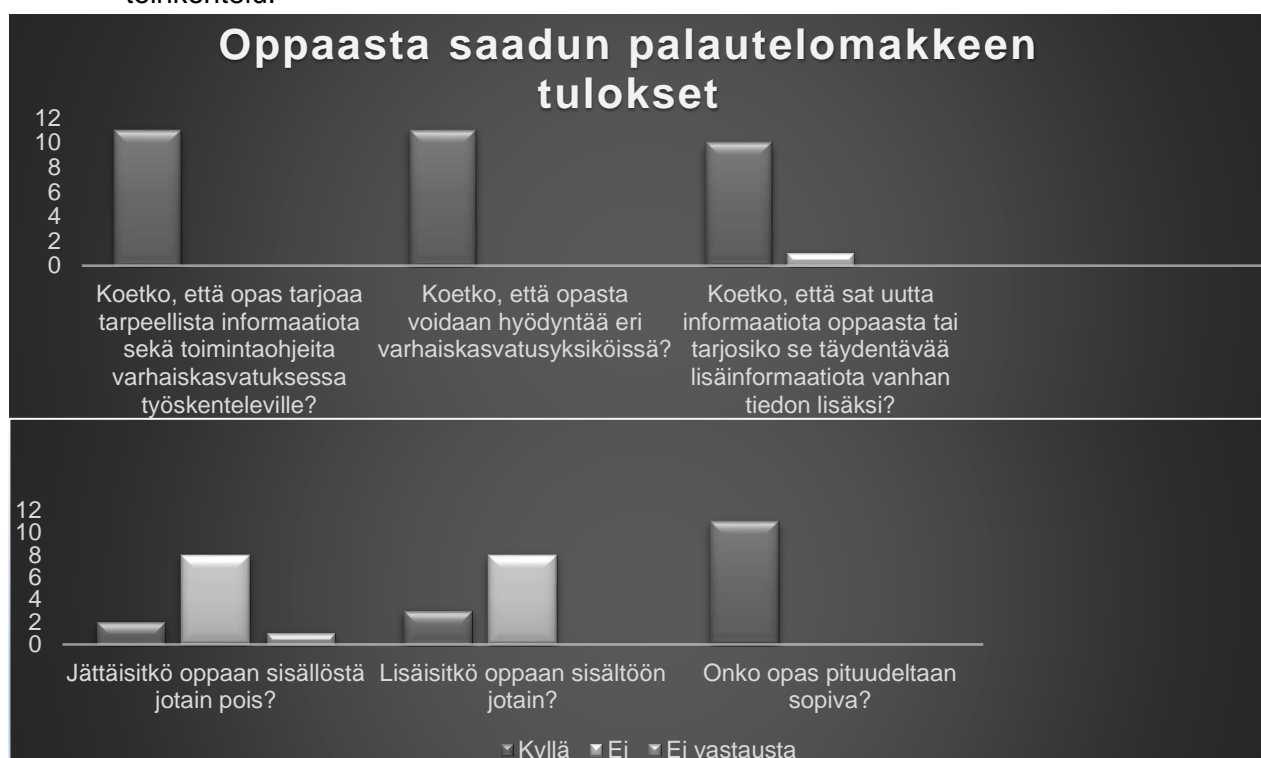
emme voi arvioida varhaiskasvatuksen opettajien tai lastenhoitajien vastausten eroavaisuuksia. Tuloksista laadimme pylväsdiagrammin, jotta vastausten jakautumista voidaan tarkastella myös sen kautta.

Palautelomakkeessa kartoitettiin mm. tietoa siitä, kokevatko vastaajat oppaan tarjoavan tarpeellista informaatiota sekä toimintaohjeita varhaiskasvatuksessa työskenteleville. Kaikki vastaajat kokivat saavansa tarpeellista tietoa ja ohjeistusta. Muutama vastaaja halusi erityisesti nostaa esille tärkeinä aiheina huolen puheeksioton, ennaltaehkäisyn, lapsen tukemisen ja kohtaamisen, kasvattajille suunnatut toimintaohjeet, väkivallan eri muodot sekä ilmoitusvelvollisuuden täyttymisen. Suurin osa vastaajista koki myös saavansa uutta tietoa tai päivitystä vanhan tietopohjansa päälle. Pyysimme avoimen kysymyksen kautta vastaajia nostamaan esille itsellensä tärkeä asia oppaan sisällöstä. Esille oli nostettu eri kaupunkien yhteistiedot ja lapsen tukemiseen ja kohtaamiseen liittyvät sivut. Työntekijät kokivat saavansa oppaan avulla myös varmistusta siitä, että riittävä huoli on jo se, että huoli on herännyt sekä siitä missä tilanteessa kuuluu tehdä rikosilmoitus.

Vastaajat kokivat oppaan sisällön relevantiksi ja suurin osa ei olisi jättänyt sieltä mitään pois. Yksi vastaajista kuitenkin koki tarpeelliseksi jättää pois sanastosta resilienssin, sillä hän ei kokenut sitä merkitykselliseksi oppaan sisällön kannalta tai vastaavasti olisi toivonut käsitteen avaamista oppaassa. Toinen vastaaja oli vastannut avoimeen kohtaan jättävänsä pois kappaleen, missä käsiteltiin toimintatapoja, jos epäilee lapsen kohdistuvaa perheväkivaltaa.

Palautelomakkeen lopussa selvitimme kasvattajien ajatuksia siitä, että pitäisikö heidän mielestään oppaaseen lisätä vielä jotain. Vastanneista suurin osa oli sitä mieltä, etteivät kokeneet tarpeelliseksi lisätä oppaaseen mitään. Muutama vastaaja toi avoimen palautteen kautta esille toiveen esimerkki kysymyksistä, joita lapselle voisi esittää epäillessään lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Toinen toive koski selkeitä ohjeita, miten työskennellä eri-ikäisten lapsiryhmien parissa. Kolmas toivoi selkeytystä laiminlyönnin sekä kaltoinkohtelun erottamiseksi sekä toimintaohjeita kasvattajille tilanteisiin, joissa teko ylittää rikoslain (pahoinpitelyn) tunnusmerkit.

Tuloksista voimme todeta, että opas on koettu hyvin tarpeelliseksi ja monia tärkeitä aiheita on nostettu varhaiskasvattajien toimesta esille, joista he kokevat hyötyvänsä työssään varhaiskasvatuksessa. Palautteissa tuli ilmi myös hyviä kehitysideoita ja muokkasimme opastamme palautteet huomioiden. Poistimme sanastosta resilienssi sanan, koska käsitettä ei käytetä oppaan sisällössä. Avaamme kuitenkin kirjallisessa opinnäytetyössämme resilienssi- käsitteen. Saimme palautteissa myös toiveen kaltoinkohteluja laiminlyönti käsitteiden erottamisesta. Muokkasimme opasta siten, että käytämme vain laiminlyönti- käsitettä koska se oli palautteen perusteella tutumpi käsite kuin kaltoinkohtelu.

Taulukko 1.

Oppaasta saadun palautelomakkeen tulokset

Palautteet olivat hyvin samankaltaiset, mitä olimme osanneetkin jo odottaa saamiemme alkuhaastatteluiden perusteella. Palautteisiin perehtyessämme mielestämme tärkeimmäksi asiaksi korostuu, että varhaiskasvatuksen työntekijät todella pitivät laatimaamme opasta hyödyllisenä tuotoksena ennaltaehkäisevän työn tueksi, sillä tämä oli opinnäytetyömme tavoitteena. Varhaiskasvatuksentyöntekijät pitävät opasta hyödyllisenä ja kokevat sen toimivan erilaisissa varhaiskasvatustyöyksiköissä, joten silloin voimme mielestämme verrata lopullista työtä tavoitteemme täyttymiseen.

Oppaan on tarkoitus toimia tukena varhaiskasvatuksen työntekijöille ennaltaehkäistessään ja tunnistaessaan lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Palautteen avulla saadaan selville oppaan tarpeellisuus kahdessa eri yksiköissä, mutta kehittämiskohteena olisimme voineet laajentaa tutkimusta myös muihin Pilke päiväkoteihin. Jos olisimme keränneet aineistoa myös muista Pilkkeen yksiköistä, olisi aineistonkeruun menetelmät pitäneet olla erilaiset taataksemme jokaisen henkilön yksityisyyden. Laajemmalla aineiston keruulla olisimme saaneet myös kartoitettua laajemmin ammattilaisten tietoa työmme aiheesta koskien, sekä mahdollisesti saaneet enemmän palautetta oppaan kehittämistä varten. Päädyimme kuitenkin rajaamaan työskentelymme Pilke Siruun sekä Taikapirttiin, sillä osa ryhmästämmä työskenteli näissä yksiköissä, joka taas osaltaan sujuvoitti työskentelyä mm. ajankäytön puitteissa. Konkreettinen opas jää myös näihin yksiköihin, joiden työntekijöillä on ollut itse mahdollisuus vaikuttaa sisältöön. Muihin Pilkeisiin jaamme pdf. tiedoston ja oikeudet yritykselle sen vapaaseen käyttöön.

Palautteet kerättiin anonymisti, joten emme voineet vertailla esimerkiksi lastenhoitajien tai varhaiskasvatuksen opettajien vastausten eroavaisuuksia. Kuitenkaan meidän tavoitteemme ei ollut tutkia varhaiskasvatuksen opettajien tai lastenhoitajan ammateissa työskentelevien ihmisten tietoperustojen erilaisuuksia, mutta se olisi voinut toimia erilaisena lähtökohtana työn kehittymiselle. Ehkä tulevaisuudessa voitaisiin kartoittaa eri ammattilaisten tietoperustaa aiheen ympäriltä, milloin ammattilaisten koulutuksia tai täydennyskoulutuksia voitaisiin kohdentaa tietyn aihealueen ympärille.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi oli jokaiselle meille ajoittain haastava kokemus, mutta silti mielekäs ja opettavainen. Prosessi lähti kehittymään yhteisestä kiinnostuksesta aiheitamme koskien ja jokainen pystyi tuomaan omaa erityisosaamistaan esille prosessin eri vaiheissa. Kaikki meistä kokivat vahvasti prosessin alkaessa, että lapsiin kohdistuneesta väkivallasta on edelleen haastavaa puhua yhteiskunnassamme, koska siihen liittyy valtavasti suuria tunteita ja usein myös esille tuodaan sosiaalialan ammattilaisten puutteellinen toiminta, sekä lapsien traagiset kohtalot. Oman kokemuksemme perusteella varhaiskasvatuksen työkentällä ei keskustella riittävästi lapsen kohdistuneesta väkivallasta. Usein aiheita ei ehkä koeta ajankohtaiseksi ja silloin asiasta puhuminen jää toissijaiseksi, tai aihe ei ole mielekäs.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyn merkityksellisyys varhaiskasvatuksessa ja sen esille tuominen valikoitui yhteistuumin opinnäytetyömme aiheeksi hyvin nopeasti. Aiheemme vahvisti meidän laaja-alaista osaamistamme lapsen, sekä hänen lähipiirinsä hyvinvoinnin tukemisessa ja havaintojen tekemisessä. Koimme jokainen, että prosessi kehitti meitä refleктоimaan omia ajattelumalleja, sekä toimintamallejamme tulevina sionomeina ja varhaiskasvatuksen opettajina. Opinnäytetyön edetessä keskustelimme paljon varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa ja oppaan aiheen merkityksellisyys korostui keskusteluiden myötä. Saimme myös itsellemme varmuutta työmme tärkeydestä, vaikka keskusteluissa nousi esille aiheen arkaluontoisuus.

Pohdimme prosessin aikana paljon, miten yksilöiden omat kokemukset voivat vaikuttaa tiedostamattomasti käsitykseen tai ajattelumalliin millä tunnistetaan lapseen kohdistuvaa väkivaltaa. Jälkikäteen keskustelimme paljon, voiko varhaiskasvatuksen työntekijän työhyvinvointi työyhteisössä tai tiimissä vaikuttaa väkivallan tunnistamiseen ja tilanteeseen reagoimiseen. Työhyvinvointia edistää tutkitusti laadukas johtamistyö, henkilöstön riittävän osaamisen takaaminen, työntekijöiden työn laadun edistäminen, sekä hyvinvointia ja turvallisuutta tukevan työympäristön luominen. Näiden asioiden edistäminen ja ylläpitäminen tukee työntekijöiden työnlaadun ylläpitämistä ja henkilöstön laadukkaan toiminnan säilymistä. Hyvinvoivalla työntekijällä on enemmän edellytyksiä havainnoida ja suorittaa työtehtävänsä edukkaammin eri osapuolien kannalta. (Sosiaali- ja terveysministeriö: 2009:17, 47–48.)

Jälkikäteen ajateltuna olisimme voineet pyrkiä laatimaan haastattelutilanteet rauhallisemmassa ja seesteisemmässä ilmapiirissä. Näin olisimme voineet antaa työntekijöille mahdollisuuden puhua lapseen kohdistuneesta väkivallasta tai sen ehkäisystä turvallisemmassa ilmapiirissä, jolloin arjen hektisyys tai mahdolliset omat haastavat kokemukset olisi ollut haastateltavan yksilön helpompi jäsenellä ja pukea sanoiksi.

Lapseen kohdistuvassa väkivallan tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä on mielestämme vielä varhaiskasvatuksessa paljon kehittämisen varaa, jotta voitaisiin turvata jokaisen lapsen oikeus turvalliseen lapsuuteen. Jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulisi saada tietoonsa laajempaa aihetta koskevaa tietoa, tai mahdollisuus kouluttautua lisää aihealueen tiimoilta. Pohdimme, miten eri ammatteihin valmistavat koulutukset tarjoavat jo opiskeluaikana tietoa lapseen kohdistuvan väkivallan tunnistamisesta ja sen

ennaltaehkäisystä. Itse saamme varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden valmistuttuamme Metropolian Ammattikorkeakoulusta. Opinnoissamme ei ollut suoranaista opintojaksoa lapsiin kohdistuneesta väkivallasta tai sen ennaltaehkäisystä. Aihetta on sivuttu opintojaksoilla, mutta koemme aiheen merkittävyyden kannalta, että lapseen kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyn menetelmiin tutustumista voitaisiin lisätä opintojen kokonaisuuteen. Uskomme, että tulevaisuuden varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan ja kenttään kuuluu merkityksellisesti aiheen laaja-alainen hallitseminen jo moninaisen palvelujärjestelmän kannalta.

Keskityimme opinnäytetyössämme tukemaan varhaiskasvattajia tunnistamaan lapsen kokemaa väkivaltaa varhaiskasvatuksen työkentällä ja aiheen ennaltaehkäisyn merkityksellisyyteen. Koemme, että opinnäytetyöllemme löytyy merkittävä jatkokehittämisen kohde varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Opinnäytetyötämme olisi hedelmällistä jatko kehittää siihen, että mitä varhaiskasvatuksessa tapahtuu sen jälkeen, kun lapseen kohdistuva väkivalta on todettu. Tulevilla kehittämistöillä voisi olla esimerkiksi kaksi eri näkökulmaa. Miten huomioida väkivaltaa kohdannut lapsi varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, tai vastaavasti, miten kohdata väkivaltaa tuottanut ja kohdannut huoltaja varhaiskasvattajan näkökulmasta. Koemme, että tuottamaamme opasta on työyhteisökumppanimme Pilke Päiväkodit oy:n helppo käyttää monipuolisesti. Opas voidaan sijoittaa uuden työntekijän perehdytysjaksolle, joten Pilke voisi taata, että jokaisella työntekijällä on jonkinlainen tietoisuus lapseen kohdistuvasta väkivallasta ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden velvollisuuksista aiheeseen liittyen. Henkilöstön perehdyttäminen auttaa uutta työntekijää tuntemaan työnsä, työtä koskevat odotukset, työn tavoitteet, sekä työn haasteet. Hyvä ja monipuolinen perehdyttäminen vaikuttaa työntekijän työn laatuun, sekä työn kuormittavuuden kokemuksiin.

Työpaikan tai organisaation tuleekin pohtia työntekijän perehdytystä laaja-alaisesta näkökulmasta ja päivittää työntekijöiden perehdytystä ympäröivän maailman tai paikallisten tarpeiden muuttuessa. Työn perehdytykseen vaikuttaa myös työntekijän aiempi koulutus ja osaaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009:17, 48.)

Lähteet

Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Viitattu 30.3.2022

Ellonen, Noora 2012. Kurinalaiset lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Juvenes Print Tampere. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86741/Raportteja103_www.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 30.3.2022

Eriksson, Esa & Arnkil, Tom 2008. Huoli puheeksi opas varhaisista dialogeista. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Eskonen, Inkeri 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeutisissa ryhmissä perheväkivallasta? Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67528/951-44-6432-X.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 30.3.2022

Haapasalo, Jaana 2005. Periytykö väkivaltainen käyttäytyminen sosiaalisesti? Suomen Lääkärilehti 60/45, 4611–4615.

Hannukkala, Marjo & Kosonen, Susanna & Marjamäki, Elina & Törrönen, Soile 2015. Lapsen Mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. 2. painos. Suomen mielenterveysseura. Juvenes Print.

Henttilä, Sabina & Ellonen, Noora & Paavilainen, Eija & Kääriäinen, Juha & Koivula, Tanja 2010. Pieniin lapsiin kohdistuvan kaltoinkohtelun tilanteet vanhempien kuvaamana. Janus vol. 18.

Hyvärinen, Sauli 2017. Piiskasta jäähypenkkiin – Suomalaisten kasvatuserätyköt ja kuritusväkivallan käyttö 2017. Lastensuojelun keskusliitto, Verkkojulkaisu 2/2017.

Inkilä, Jaana & Helminen, Mika & Kuosmanen, Taru & Paavilainen, Eija 2016. Moniammatillinen toimintamalli lasten kaltoinkohteluun puuttumisessa. Janus vol. 24 (1). 62–78. <<https://journal.fi/janus/article/view/56016/18513>>. Viitattu 4.4.2022

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto 2021. Ammattiliitto JHL:n kysely paljastaa varhaiskasvatuksen hurjan kriisin - yli puolet kokee työuupumusta viikoittain. Julkaistu 21.12.2021. <<https://www.jhl.fi/2021/12/21/ammattiliitto-jhln-kysely-paljastaa-varhaiskasvatuksen-hurjan-kriisin-yli-puolet-kokee-tyouupumusta-viikoittain/>>. Viitattu 8.5.2022

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Koivula, Maija 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Korpilahti, Ulla & Kettunen, Hanna & Nuotio, Erika & Jokela, Satu & Nummi, Vuokko Maria. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Lillsunde Pirjo. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27. Helsinki

Koukkula, Mimmi & Klemetti, Reija 2021. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:16. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162904/STM_2021_16_J.pdf;sequence=1>. Viitattu 20.1.2022.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019. Annettu Helsingissä 8.2.2019.

Laki rikoslain muuttamisesta 540/2011. Annettu Helsingissä 20.5.2011.

Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021. Osa 1. Barnahus-verkkokoulu ammattilaisille lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi. Barnahus-hanke. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>> Viitattu 24.3.2022.

Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021. Osa 2. Barnahus-verkkokoulu ammattilaisille lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi. Barnahus-hanke. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>> Viitattu 24.3.2022.

Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021. Osa 3. Barnahus-verkkokoulu ammattilaisille lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi. Barnahus-hanke. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>> Viitattu 24.3.2022.

Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä 2021. Osa 4. Barnahus-verkkokoulu ammattilaisille lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi. Barnahus-hanke. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>> Viitattu 24.3.2022.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Lastensuojelun keskusliitto 2005. Varpu lapselle tukea ajoissa. *Opettaja-lehti numero 38*. <<https://www.lskl.fi/julkaisut/varpu-lapselle-tukea-ajoissa/>> Viitattu 3.3.2022.

Leeb, Rebecca & Paulozzi, Leonard & Melanson, Cindi & Simon, Thomas & Arias, Ileana 2008. Child maltreatment surveillance. <<https://stacks.cdc.gov/view/cdc/11493>>. Viitattu 30.3.2022.

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf>. Viitattu 20.3.2022

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Valtioneuvosto. Päivitetty 16.12.2021. <<https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/varhaiskasvatukseen-osallistuvan-lapsen-oikeus-tukeen-vahvistuu-merkittavasti-1.8.2022>>. Viitattu 7.2.2022.

Oranen, Mikko & Keränen, Eija 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta, auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna.

Oranen, Mikko 2012. Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa: Lapsen kaltoinkohtelu. Söderholm, Annlis & Kivitiie-Kallo, Satu (toim.). 2.painos. Helsinki, Kustannus Oy Duodecim.

Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja 2003. Lapset perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY.

Perttu, Sirkka & Rautava, Marie 2002. Naisiin kohdistuva pari ja lähisuhdeväkivalta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.

Pilke päiväkodit oy. Tietoa meistä. < <https://www.pilkepaivakodit.fi/tietoa-yrityksesta/>>. Viitattu 8.5.2022.

Pikarinen, Ulla & Halmesmäki, Erja 2003. Naisiin kohdistuva väkivalta. Lääketieteellinen Aikakauskirja. Duodecim. <<https://www.duodecimlehti.fi/duo93447>> Viitattu 1.2.2022.

Politi, Johanna & Söderholm, Annlis 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2.painos. Duodecim.

Rikoslaki 39/1889. Annettu 1.1.1891.

Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Finn Lectura. Porvoo.

Sinkkonen, Jari 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Duodecim. Helsinki.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintymisen. Porvoo: WSOY.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009:17. Johtamisella laatua ja työhyvinvointia sosiaalialalle. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74326/URN%3ANBN%3Afi-fe201504224940.pdf?sequence=1>> Viitattu 7.5.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019:27. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. 2.painos. Helsinki. < https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. Viitattu 8.5.2022

Suomen Yk-liitto. Lasten oikeudet. <<https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet>>. Viitattu 3.3.2022.

Söderholm, Annlis & Kivitiie-Kallio, Satu 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. Porvoo: Duodecim.

Tasa-arvolaki. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1989. Annettu Helsingissä 8.8.1986.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2022. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Varhaiskasvatuksessa. Päivitetty 25.4.2022. < https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. Viitattu 8.5.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Tutkimus ja kehittäminen. Barnahus-verkkokoulu. Päivitetty 4.5.2022. < <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>>. Viitattu 6.5.2022

Tilastokeskus 2021. Rikos- ja pakkokeinotilasto. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__oik__rpk/?tablelist=true. Viitattu 20.3.2022.

Tuhkasaari, Pirjo 2013. Ylisukupolvisuus. Multiprint. Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. < https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pd>. Viitattu 6.5.2022.

Unicef. Lasten oikeuksien sopimus. Yleissopimus lasten oikeuksista. Saatavana osoitteessa: <<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudes-saan/>> Luettu 27.4.2022

Valtiosopimus 60/1991. Annettu Helsingissä 21.8.1991.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018.

Ytti, Emmi 2016. Ylisukupolviset perhevaikeudet ja palvelukokemukset. Vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/163844/Ytti_Sosiaalityo.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 1.1.2022.

Lapseen kohdistuvan väkivallan havaitseminen ja siihen puuttuminen varhaiskasvatuksessa

**Lapseen kohdistuvan väkivallan havaitseminen ja
siihen puuttuminen varhaiskasvatuksessa**

Sisällysluettelo

<i>Lukijalle</i>	<i>3</i>
<i>Ennaltaehkäisevä työ</i>	<i>4</i>
<i>Väkivallan eri muodot</i>	<i>5</i>
<i>Väkivallan eri muotojen tunnistaminen</i>	<i>8</i>
<i>Lapsen tukeminen ja kohtaaminen</i>	<i>9</i>
<i>Miten toimin?</i>	<i>10</i>
<i>Puheeksiotto</i>	<i>12</i>
<i>Pääkaupunkiseudun yhteystietoja</i>	<i>13</i>
<i>Sanasto</i>	<i>14</i>
<i>Lähdeluettelo</i>	<i>15</i>

Lukijalle

Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä. -Unicef

Työskennellessäsi varhaiskasvatuksessa lasten ja heidän perheidensä kanssa, saatat kohdata haastavia tilanteita, joihin ehkä kaipaisit tukea. Tämä opas on laadittu varhaiskasvattajien tueksi mm. tilanteisiin, joissa on syytä epäillä lapsen kohdistuvaa väkivaltaa tai kaltoinkohtelua. Oppaan tarkoituksena on myös herättää ajatuksia puheeksiottoa varten sekä antaa mahdollisia työkaluja lasten ja perheiden kanssa työskentelyyn. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen huoltajilla, mutta varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea vanhempia kasvatustyössä. Varhaiskasvatuslaki velvoittaa kasvattajia työskentelemään lapsen suojelemiseksi huolehtimalla hänen turvallisuudestaan puuttumalla epäkohtiin. Oppaan tarkoituksena on auttaa kasvattajia huomaamaan epäkohtia herkemmin, jolloin se toimii myös ennaltaehkäisevänä työmuotona. Opas on toteutettu opinnäytetyönä Pilke päiväkodit Oy:lle.

Ennaltaehkäisevä työ

Ennaltaehkäisevä työ on tärkeää, koska kaikki väkivalta on lapselle haitallista niin itse koettu kuin vierestä nähty tai kauempaa kuultu. Väkivalta muuttaa tapaa, jolla lapsi näkee itsensä sekä maailman ja muut ihmiset.

Ennaltaehkäisevä työskentely on myös yhteiskuntatasolla hyvin merkittävää. Aihe jää helposti piiloon asian yhteydessä. Väkivalta aiheuttaa kuitenkin yhteiskunnalle taloudellisia kustannuksia esim. riski saada sydän- ja verisuonitautien tai diabeteksen kasvaa. Väkivallan kokemukset lisäävät riskiä erilaisiin mielenterveyden häiriöihin, riskikäyttäytymiseen ja syrjäytymiseen.

Väkivallan eri muodot

ESIMERKKEJÄ LAPSEEN KOHDISTUVASTA FYYSISESTÄ VÄKIVALLASTA:

- Lyöminen
- Potkiminen
- Ravistelu
- Tukistaminen
- Polttojäljet kehossa
- Töniminen

Lapseen kohdistuva fyysinen väkivalta saatetaan ajatella myös kasvatukseen, jolloin aikuinen pyrkii rankaisemaan lasta, tai vaikuttamaan lapsen käyttäytymiseen fyysisen väkivallan keinoja käyttäen. Tätä kutsutaan kuritusväkivallaksi.

ESIMERKKEJÄ LAPSEEN KOHDISTUVASTA HENKISESTÄ VÄKIVALLASTA:

- Uhkailu
- Jatkuva huutaminen
- Pelon luominen
- Nimittely ja lapsen vähättely
- Huomiotta jättäminen
- Tasapuolista kohtelua vaille jättäminen

Tiesitkö, että voit kohdata varhaiskasvatuksessa työskennellessäsi tyttöihin kohdistuvaa sukuelinten silpomista. Silpominen tapahtuu yleensä 4–10 vuoden iässä ja se on osa kunniaväkivaltaa.

ESIMERKKEJÄ LAPSEEN KOHDISTUVASTA SEKSUAALISESTA VÄKIVALLASTA:

- Riisuuntumiseen pakottaminen
- Intiimialueiden koskettelu
- Seksuaalisiin tekoihin johdatteleminen, tai pakottaminen
- Lapsen altistaminen pornografiselle materiaalille

ESIMERKKEJÄ LAPSEEN KOHDISTUVASTA KALTOINKOHTELUSTA JA LAIMINLYÖNNISTÄ:

- Ravinnon, unen, hygienian tai muiden perustarpeiden huolehtimatta jättäminen
- Neuvolan, lääkärin, tai hammashoidon jne. hoitamatta jättäminen
- Kodin tai ympäristön turvallisuuden laiminlyönti
- Puutteelliset ulkoiluvarusteet
- Lapsen kohtelu ei vastaa ikä ja kehitystason tarpeita eli lasta kohdellaan ikätasoonsa nähden huomattavasti pienempänä tai suurempana

On tärkeää huomioida, että mikään edellä luetelluista asioista ei ole yksiselitteisen varma todiste lapseen kohdistuneesta väkivallasta

Väkivallan eri muotojen tunnistaminen

VÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN:

- Toistuvat mustelmat
- Huolta herättävät murtumat, nirhaamat yms.
- Hoitotoiminpiteissä tapahtuva pelokkuus
- Lapsi kertoo itse
- Huoltajalla ei ole tietoa lapsen vamman synnystä
- Lapsen tai huoltajan kertomus ei sovi vammojen vammatyyppiin, vaikeusasteeseen, lapsen ikään tai lapsen liikkumistaitoihin
- Lapsessa on merkkejä puutteellisesta hoidosta tai valvonnasta
- Huoltajan puhetyyli on vähättelevää lasta kohtaan
- Lapsi tuo puheissaan esille olevansa huono ja tarpeeton
- Huoltaja vaikuttaa pitkään masentuneelta, väsyneeltä tai poissaolevalta
- Lapsi käyttäytyy aggressiivisesti tai on jatkuvasti surullinen tai ylivilkas
- Lapsen leikkien aiheisiin kannattaa myös kiinnittää huomioita

Lapsen tukeminen ja kohtaaminen

- Usko ja kuuntele lapsen kertomusta, sekä ota vastaan hänen tunteensa ja anna kokemus, ettei hän ole yksin esim. kertomalla olevasi tässä hetkessä häntä varten.
- Älä lupaa olla kertomatta kenellekään. Älä aseta itseäsi tilanteeseen, jossa joudut pettämään lapsen luottamuksen.
- Anna lapselle tunnustusta rohkeudesta hakea apua. Rohkaise ajatusta, että lapsi on toiminut oikein kertoessaan asiasta aikuiselle.
- Älä tuomitse tai puhu pahaa väkivallan tekijästä. Varsinkin jos tekijä on lapsen huoltaja. Vanheman tai huoltajan loukkaaminen loukkaa lasta ja hänen omanarvontuntoaan.
- Älä keskeytä tai johdattele lasta.
- Kirjaa aina käymänne keskustelu ylös tarkasti.
- Älä jätä lasta yksin!

Väkivaltaan, sekä laiminlyöntiin puuttuminen ehkäisee vakavia vahinkoja, pelastaa lapsia ja heidän perheitään kärsimykseltä, sekä säästää yhteiskunnan resursseja. Väkivaltaan reagoiminen ja puuttuminen on lähimmäisistä välittämistä sekä ammatillista ja ammattieettistä toimintaa.

Miten toimin?

- Esitä varovaisia kysymyksiä lapselle. Kysymysten tulee olla avoimia sekä eivätkä saa johdella lasta. Älä tulkitse tai vedä johtopäätöksiä lapsen kertomasta. Kuuntele.
- Kirjaa lapsen puheet mahdollisimman tarkasti ylös. Kirjaa myös omat kysymyksesi sekä edeltävä tilanne/keskustelu, mikä johti lapsen sanomisiin.
- Arvioi tilanne.
- Konsultoi esimiestä/tiimiä. Ratkaisujen ei tule olla yksittäisen työntekijän harkinnassa.
- Konsultoi lastensuojelun asiantuntijoita ja poliisia. Usein rajanveto voi olla haastavaa, kun pohditaan väkivallan eri muotojen rajapintoja. Toimi saatujen ohjeiden mukaisesti.
- Tee ilmoitus tai ilmoitukset. Varhaiskasvatuksessa työskentelevät ovat ilmoitusvelvollisia.
- Ilmoitus poliisille tehdään aina, jos on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu seksuaalirikoksena tuomittavaa tekoa (rikoslaki 39/1889 luku 20) tai henkeen ja terveyteen kohdistuvaa tekoa (rikoslaki 29/1889 luku 21) esimerkiksi pahoinpitely tai sen yritys, törkeän pahoinpitely tai sen yritys,

heitteillepano, törkeä vammantuottamus & vaaran aiheuttaminen.

Lastensuojeluilmoitus on tarpeellinen silloinkin, kun lapseen kohdistunut väkivalta on niin lievää, että poliisille ilmoittamisen raja ei ylity. Lieväkin lapseen kohdistuva väkivalta on kasvatuksellisesti hyödytöntä ja lapselle haitallista ja siihen tulee puuttua aina.

Tiesitkö että epäröiväksi asiantuntijareagoinniksi kutsutaan tilanteita, missä väkivallasta ei ole yksiselitteistä näyttöä sekä lapsen tai vanhemman kertoma voi olla ristiriitainen ja tällöin ammattilaisen kokema kynnys ilmoituksen tekemiseen toiselle viranomaiselle voi olla korkea.

Puheeksiotto

- Ota puheeksi heti, kunnioittavasti ja suoraan.
- Tavoitteena on saada esiin lapsen ja huoltajan tarpeet ja näkökulmat.
- Puheeksiotto tilanteissa on äärimäisen tärkeää lapsen, sekä hänen huoltajansa kunnioittava kohtaaminen ja aito kuunteleminen.
- Puheeksiotto voi tuntua helpommalta jättää tekemättä, vältellä tai siirtää sitä tuonnemmaksi. Työntekijällä on kuitenkin velvollisuus toimia, kun lapsesta herää huoli.

Ei ole olemassa oikeaa vastausta siihen, milloin huoli on riittävä. Riittävä huoli on se, että huoli on herättänyt sinulle jonkun ajatuksen, intuition: "onkohan kaikki hyvin?".

Pääkaupunkiseudun yhteystietoja

Avoinna ympäri vuorokauden:

Helsingin sosiaalipäivystys: 020696006

Vantaan sosiaalipäivystys 0983924005

Espoon sosiaalipäivystys 0981642439

Hätäkeskus/Poliisi 112

Sanasto

Turvakielto: Turvakielto voidaan myöntää digi- ja väestötietoviraston kautta, jos on pätevä syy epäillä oman hengen tai perheen hengen/turvallisuuden olevan uhatuna. Turvaamistoimi on poikkeuksellinen ja sen avulla rajoitetaan asuinpaikka, -osoite ja kuntatietojen luovuttamista kaikille paitsi luvan omaaville viranomaisille. Varhaiskasvatuksessa turvakielto tulee esille esimerkiksi yhteishuoltajuuden omaavilla vanhemmilla.

Ilmoitusvelvollisuus: Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen henkilöstön keinoja puuttua lapsen varhaiskasvatukseen kohdistuviin epäkohtiin tai niiden uhkiin, jotta ne tulevat nopeasti tietoon ja niihin voidaan puuttua ajoissa. Sinulla on ilmoitusvelvollisuus!

Lähdeluettelo

Digi- ja väestötietovirasto. Turvakielto.

Finlex. Varhaiskasvatuslaki. 540/2018.

Finlex. Rikoslaki. 39/1889.

Finlex. Rikoslaki. 29/1889.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Barnahus| Lapsiin kohdistuva väkivalta. Verkkokoulutusmateriaali.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Luo luottamusta. Suojele lasta. Opas yhteistyöstä lapsia ja perheitä työssään kohtaaville.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Unicef.

Kuvat: Peltomaa, Jonna. 2020–2021.

Kirjoittaneet: Auramo, Vilja. Kuusisto, Oona & Soini, Julia. 2021

Opas on toteutettu yhteistyössä Pilke päiväkoti Oy:n, sekä Metropolia ammattikorkeakoulun kanssa osana opinnäytetyötä.

Palautelomake pohja

1. Koetko, että opas tarjoaa tarpeellista informaatiota sekä toimintaohjeita varhaiskasvatuksessa työskenteleville?

Kyllä () Ei ()

Nosta esille erityisen tärkeä asia:

2. Koetko, että opasta voidaan hyödyntää eri varhaiskasvatusyksiköissä?

Kyllä () Ei ()

Jos vastasit Ei, niin miksi ei:

3. Koetko, että sait uutta informaatiota oppaasta tai tarjosiko se täydentävää lisäinformaatiota vanhan tiedon lisäksi?

Kyllä () Ei ()

Nosta esille mielestäsi tärkein asia:

4. Jättäisitkö oppaan sisällöstä jotain pois?

Kyllä () Ei ()

Mitä jättäisit pois jos vastasit Ei:

5. Lisäisitkö oppaan sisältöön jotain?

Kyllä () Ei ()

Mitä lisäisit oppaan sisältöön?

6. Onko opas pituudeltaan sopiva?

Kyllä () Ei ()